SYKSYN KARISTEITA

TH. YRJÖ-KOSKINEN

SYKSYN KARISTEITA

HELSINGISSÄ
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

Kustannusosakeyhtiö Otavan
Kirjapaino, Helsingissä 1911.

SISÄLLYS.

I

PAPPILAN HELE

Hän oli juuri kotitorpastaan tullut pappilaan palvellaksensa siellä välipiikana, eli missä työssä kulloinkin tarvittiin. Sellaisena hän tulisi saamaan vähän oppia monenlaisessa työssä ja saattaisi sitten, jos hänestä pidettiin, saada varsinaisen työalan seuraavana vuotena, joko karjakkona, keittäjänä tai sisäkkönä, mihin vain nähtiin parahiten sopivan.

Toukokuun ensi päivänä hän astui reippaana kyökin ovesta sisään, sanoen äänellä, joka oli korkeassa diskantissa:

— Päivää!

Keittäjä Maija meni ilmoittamaan ruustinnalle, että uusi palvelustyttö oli tullut.

Ruustinna tuli kyökkiin.

— Päivää! — sanoi Hele yhtä ääntevästi kuin ennenkin, ja lisäsi vielä: — Terveisiä meidän kylästä.

Ruustinna pyysi häntä kammariinsa ja sanoi toivovansa, että hänestä tulisi hyvä palvelija, joka kauan menestyisi pappilassa.

Nuori kahdeksantoistavuotias neiti tuli sisälle; hänelle toisti Hele taas tervehdyksensä entiseen tapaan.

Pappilan Anni neiti, joka Helsingissä oli koulua käynyt kunnes pääsi ylioppilaaksi, ei ollut tottunut näkemään tuollaisia kansanlapsia. Sisäkkö, Saara, oli tullut vallesmannilta, ja keittäjä oli pappilassa ollut monta vuotta. He osasivat käyttäytyä hienosti, mutta tämä yksinkertainen maalaistyttö oli hänestä aivan kömpelö.

Anni koetti kuitenkin jutella tytön kanssa ja kysyi pitkäkö matka heiltä oli pappilaan.

— Jaa, meidän kylästäkö? — kysyi Hele.

— Niin, sinun kodistasi.

— Kymmenen kilometriä.

— Tulit kaiketi hevosella?

— En, jalkasin vain tulin.

— Niin pitkän matkan, olet kaiketi hyvin väsynyt?

— Mitä pihkaa, ei tämä pitkäkään matka ole.

— Onhan se.

— Ei, kun ei ollut mitään kannettavaa. Tulin kuin lehti tuulessa vain. Kamssuni tuodaan hevosella, kun pyhänä kirkkoon kodistani tullaan.

— Anni, — sanoi ruustinna, — mene neuvomaan Helelle, miten hänen tulee vuoteet kohentaa ja suoria. Toivon, että Hele tarkoin tekee, kuten neuvotaan.

— Kyllä ainakin koetan, ja minä olen hyvä oppimaan ja hyvämuistoinen myöskin.

— No niin, sitä kyllä pian saamme kokea. Olet liian läheinen kiittämään itseäsi.

— Kukas kissanhännän nostaa ellei kissa itse, kun ei ole ketään tässä, joka Helen tuntisi.

— Kuitenkin on siivompaa olla itsestään puhumatta. Parempi nöyrästi odottaa, kunnes tullaan avujasi kokemaan.

— Kiitoksia, kyllä koetan ottaa vaaria ruustinnan neuvoista. Tuletko Anni nyt opettamaan minua?

— Vielä tahdon neuvoa sinua toiste sanomaan: tuletteko Anni neiti nyt minua neuvomaan. Sillä tavalla sinun tulee neidille sanoa, sellainen on yleinen tapa ja se kuuluu kauniimmalta.

— Voi minkälainen pöllöpää minä täällä olen, kun kaikki on niin uutta.

Hän meni Annin mukana, mutta kun Anni palasi äitinsä luo, valitti hän, että se Hele on hirveä. Jollei hän olisi niin rohkea ja jospa hän edes ymmärtäisi olla vaiti, niin häntä paremmin sietäisi, mutta kun hän on noin itserakas.

— Kaikki tuo ilmaisee vain, että hänellä on suora, vilpitön luonto, — vakuutti ruustinna. — Hänen vanhempansa tunnen ja olen vakuutettu, että ovat tyttärestään kasvatta-

neet rehellisen tytön. Ulkonaiset avut ovat kyllä hyvät ja miellyttävät, mutta ne ovat helposti saavutettavissa; oikea rehellisyys ja vilpittömyys sitä vastoin ovat kalliita helmiä, joita ei helposti saada, ellei niitä lapsuudessa ole kasvattajat sydämmeen juurruttaneet. Toivon Helessä löytyvän nämät avut.

— Hän käyttää niin rumia voimasanoja.

— Hän pääsee niistä pikemmin kuin luulet, sillä hän on jo ensi päivänä havainnut, että hänellä on paljon opittavaa. Itserakas ei sitä huomaa.

Seuraavana päivänä Hele tarkasti teki kaikki tehtävänsä, kuten häntä oli neuvottu. Nyt oli lauvantaipäivä, ja tyttö tuli sisälle suurta pesusoikkoa kantaen käsissään. Soikko oli täynnä vettä.

— Mitä nyt aiot? — sanoi Saara.

— Aion paikkoja pestä, kun on lauvantai.

— Ei tässä tarvita noin suurta astiaa, — sanoi Saara, — täällä kun on maalatut lattiat. — Saara antoi tytölle pienemmän astian, ja tämä alkoi työnsä ja pesi tarkoin akkunat ja joka nurkan ja pielen, jotta kyllä näkyi, että hän oli oppinut puhtauteen.

Pyhänä kysyi ruustinna palvelijoiltansa kumpi heistä menisi kirkkoon, Maija vaiko Saara, sillä jommankumman täytyi jäädä kotiin päivällistä laittamaan.

— Minä jään kotiin, — sanoi Hele, — kun

veljenikin tuo kamssuni tänne, ja kyllä minä ruokaa laitan, kun ruustinna vain vähän neuvoo, miten täällä sitä tehdään.

Maija nauroi ja ruustinnakin vähän hymyili, mutta sanoi sitten:

— No saatathan koettaa, kyllä minä neuvon, tehdään vain perunasosetta ja käristettyä sianlihaa sekä mustikkakeittoa ja ohukaisia.

— Kyllä minä niitä osaan laittaa, — vakuutti Hele.

Maija ja Saara pääsivät kirkkoon, mutta Maija katseli vähän nyrpeämielisenä Heleä; hän ei pitänyt siitä, että tämä tyttö noin helposti luuli voivansa tehdä hänen arvokasta työtään.

Hele laittoi ruokaa ilomielisenä, lauloi ja rallatteli välillä ja ennätti hyvin. Kun mustikkakeitto oli valmista, vei hän sitä kupilla ruustinnan maistettavaksi ja kysyi oliko siinä oikea maku, vai tarvitsiko se mitään lisää?

— Se on aivan hyvää, — vastasi ruustinna.

— Kyllä koetin tarkoin tehdä kuten ruustinna neuvoi, — vakuutti tyttö.

Helen kodin, Laiteen naapuritorpan poika toi Helen vähät vaatevarat ja raamatun, jonka hän oli rippikoulussa lahjaksi saanut, ja muutamia muita kirjoja, joita hänellä oli. Äiti oli pannut kaikki pieneen sievään arkkuun, jonka hän oli lahjoittanut Helelle, ja

tyttö iloitsi arkusta, sillä hän ei tietänyt, että äiti hänelle oli sellaisen toimittanut.

— No oi, sitä äitiä, onpa hän minulle lahjan antanut. Katsokaapas! — sanoi hän ruustinnalle, joka juuri tuli kyökkiin. — Täällähän minulla on oikea mööpeli, — ja Hele nauroi heleästi.

Ruustinna sanoi, että Hele keittäisi kahvia tuolle torpan pojalle, ja kysyi sitten miksikä ei Helen kodista kukaan tullut.

— Kun minä lähdin kirkolle, niin panivat arkun minun mukaani, heillä kun on hevosilla taas paljon työtä huomenna.

— Mattilan Jaska ja minä olemme kansakoulu- ja rippikoulutovereita, — sanoi Hele, ja hänen kauniit silmänsä säteilivät hänen tätä sanoessaan.

Kahvin juotuaan Jaska lähti pois ja Hele rupesi ohukaisia paistamaan.

Kun kirkosta tultiin, oli ruoka valmista, ja Hele asetti iloisena ja punaposkisena sekä herrasväelle että palvelusväelle ruokaa pöytään.

Palvelusväkeä ei ollutkaan pappilan ruoassa muita kuin kolme palvelijatarta ja vouti, vanha poika. Tallirenki oli nainut mies ja omassa ruoassaan; samoin oli myöskin karjakko.

Hele oli pian päässyt hyvään alkuun pappilassa. Anni neitikin jo suopeammin silmin katseli häntä.

II

Oli kaunis, kirkas toukokuun päivä. Pappilan lahden toisella puolen näkyi Käen torppa, joka oli pappilan aluetta. Torpan isäntää nimitettiin torpan mukaan Käeksi. Ukko juuri lykkäsi veneensä vesille tullaksensa pappilaan, ja rantaan soudettuaan hän tapasi Helen, joka oli tomuliinoja huuhtomassa.

— Päivää! — huusi hänelle Hele hyvin tuttavallisella ja kimeällä äänellä.

— Jumal' antakoon! — vastasi ukko, — olemmeko ennen tavanneet toisiamme?

— Ei minun tietääkseni ainakaan.

— Oohoo, vai niin. No mistä tämä kimeä-ääninen käenpiika nyt on pappilaan ilmestynyt?

Hele naurahti vastaten:

— On tullut ilmoittamaan Käen tuloa.

— Vai niinkö. Osaatpa viisastella. Onko isälläsi montakin niin viisasta lasta?

— Onhan niitä viisi vielä viisaampaa, — sanoi rohkea Hele samaan iloiseen tapaan kuin ukkokin.

— No jos kaikkea muuta muistat yhtä hy-

vin kuin vanhoja sanansutkahuksia, niin ovat ehkä saaneet vikkelän palvelijan pappilaan.

Vouti-Mikko oli laittamassa kuntoon johdeaitaa ja kuuli ukon ja Helen keskustelun. Hän tuli torpan ukon luo ja kysyi hymyillen, mitä hänelle kuului.

— Tulin vain sanomaan, että vesi on niin laskenut, että kyllä jo sopii ajaa karja laitumelle lahden yli. Ruokaa on myöskin kyllin haassa; viimeisten sateitten jälkeen on ruoho hyvin ruvennut kasvamaan.

Hele oli viruttanut tomuliinat ja läksi viemään niitä pihamaalle kuivamaan.

Ukko katseli häntä ja sanoi Mikolle:

— Aika komea tyttö tuo.

— On se, ja työhön kiinniottavainen ja joutuun aikaansaapa.

— Jaa, jaa, vai olet sen jo huomannut — —

— No kun täällä olen voutina ollut jo kymmenen vuotta, niin onhan heitä jo nähnyt monenmoisia ja oppinut noita arvostelemaan.

— Kyllä niin, ja kaikista heistä olet vain saanut jäädä vanhaksi pojaksi.

— Niin, mitäs niistä —

— Noh, hyvästi nyt vain, lähden tästä kotiin taas. — Ukko lykkäsi veneensä vesille ja lähti.

Mikko aikoi mennä jatkamaan johdeaitatyötään, vaan huomasi, kelloaan silmäiltyään, että jo oli aamiais-aika, ja läksi kotiin.

Tultuansa keittiöön, jossa tavallisesti aamiaista yhdeksältä syötiin, näki hän ruustinnan, joka kiireesti antoi Maijalle määräyksiä päivällisen varalle. Oli tullut sähkösanoma, että piispa matkustaessaan piispankäräjille poikkeaisi pappilaan, jossa hän oli hyvin tuttu.

— Nyt on Saara vaatteita huuhtomassa, ja miten Maija nyt toimeen tulee? — kysyi ruustinna.

— Kyllä minä kahvia keitän ja panen kahvikalut kuntoon, — sanoi Hele.

— Mitäs sinusta — ei, kyllä minä itse kahvin keitän piispalle, ei sitä nyt kaikkia piispalle panna kahvia keittämään. Eiköhän tässä toimeen tulla.

— Ellen saa kahvia keittää, niin kyllä sitten koetan kahta vilkkaammin tehdä muuta. Ensiksikin panen tässä Mikolle ruokaa pöytään, onhan sekin tehtävä.

Tyttö toimi kuten sanoi ja teki sen iloisesti. Ei ollut millänsäkään Maijan halveksivasta puheesta.

Mikko katseli mielihyvällä tytön iloista hommaa ja rupesi aamiaiselle.

— Onko tässä lintuja kynittävä, niin kyllä minä ne kynin, ja perunoita kuorittava, niin minä ne kuorin.

— Syödään nyt ensin, niin saamme ruoat pois.

— Sillä ei nyt mitään kiirettä ole, pistää sitä suuhunsa jonkun palan kun joutuu, mutta ryhdytään nyt vain työhön, ei tässä aina piispaa päivällisille odoteta.

— Mene sitten ottamaan kukonpojat kellarista.

Hele meni ja tuli kuten tuulispää. Että hän kiirettä piti, se kyllä olikin tarpeen, sillä tuskin oli hän saanut linnut kynityksi ja jätetyksi Maijalle, kun Anni neiti käski häntä kiireesti pukemaan yllensä siistit vaatteet, jotta hän olisi valmis avaamaan ovea piispalle, kun tämä saapuisi. Hele siisti itsensä, otti sitten tomuliinan käteensä ja pyörähti vielä huoneitten läpi tarkastaaksensa oliko kaikki oikein tomutonta.

— Piispa ajoi pihaan! — huudahti rovasti, joka sitten arvokkaasti astui etehiseen päin.

Hele seisoi kirkassilmäisenä etehisen ulko-ovea avaamassa ja sanoi tuttavallisella äänellään: — Päivää!

Rovasti hätkähti ja piispa kääntyi katsomaan, oliko tänne saapunut joku hänen nuorista tuttavistansa hänelle ovea avaamaan, mutta nähtyään, että se oli talon palvelustyttö, ei hän puhunut mitään, vaan läksi rovastin saattamana saliin, jossa ruustinna ja Anni neiti sanoivat hänelle tervetuliaisensa.

Hetken perästä Hele toi sisään tarjottimen, jossa kukkurallisessa leipäastiassa oli mitä herkullisimpia kotileivoksia. Punaposkisena ja säteileväsilmäisenä hän vei tarjottimensa piispan luo, jonka huulilla näkyi vähäinen leikillinen hymyily, kun hän sanoi:

— Sinähän minut niin iloisesti otit vastaan —

Hele punastui, mutta vastasi nyt aivan sävyisesti: — Niin, ilostuin niin kovin, kun sain nähdä piispan, joka on kaikkien pappienkin ylipaimen, että ehkä käyttäydyin tyhmästi.

— Pysy, lapsi, aina noin kirkkaana ja läpikuultavana, — sanoi piispa hyväntahtoisesti ja vakavasti, — silloin on asiasi hyvällä kannalla.

Päivällispöydässä sai Hele vielä tarjoilijana palvella piispaa ja tästä hän jälestäpäinkin iloitsi.

III

Hele ja Saara olivat juuri tulleet kirkosta, ja Hele istui, kuten tavallista oli, milloin kirkosta palattiin, pöydän ääreen odottamaan päivällistä, sillä välin kuin Saara meni herrasväen pöytää kattamaan.

— Siihenkö sinä jo istut, — ärähti Maija. — Enhän minä vielä ole ennättänyt saada ruokaa pöytään, kun täällä yksin olen ollut.

-- Ei minun ruoallani kiirettä ole, muuten tähän vain istuin.

Nyt Mikkokin jo ruoalle ennätti.

— Pian te nyt tulittekin kirkosta, ette ehkä olleetkaan loppuun asti. Mitä sinäkin, Hele, sinne niin suurella halulla menit, täällä turhia rallattelet, mitä sellaiset kirkossa tekevät, et suinkaan sinä mitään papin saarnasta tiedä.

Maija oli nähtävästi pahalla tuulella.

— Kyllä papin saarnasta vain oli paljon opittavaa, — vastasi Hele tyynesti. — Hän puhui lähimmäisen rakkaudesta, miten puuttuvaista se meissä on, miten meidän tulisi olla paljon suvaitsevaisempia ja auttavaisempia toisiamme kohtaan.

— Olisihan siinä ollut Maijallekin jotakin opittavaa, — lausui Mikko.

Maija ei enään virkkanut mitään, vaan lähti kiireesti valmistamaan ruokaa, jota sitten asetti pöydälle.

Mikko ei yleensä paljo puhunut ruoalla ollessaan, mutta ne sanat, jotka hän äsken lausui, olivat niin selvästi sanotut Helen puolustukseksi, että Maija, joka aina alusta asti oli vähän karsain silmin tyttöä katsellut ja äkäisenä häntä kohdellut, aivan vaikeni. Vouti oli hänen mielestään siksi arvokas henkilö, ettei häntä vastaan sopinut mitään sanoa, ja kun Hele vielä aivan ystävällisesti meni Maijaa auttamaan, niin hän jäi ihan noloksi.

Päivällisen jälkeen pyysi vouti tavata ruustinnaa, ja kun ruustinna tuli kyökkiin hänen puheillensa, ilmoitti hän, että maanantaina mentäisiin heinään ja olisi tarvis saada Hele ulkotyöhön.

— Kyllä hän saa mennä, ja karjakon myöskin saatte ottaa. Antakaa vain käsky Käen Kaisalle, että hän illoin ajaa karjan kotiin; kyllä Maija ja Saara täällä tulevat toimeen.

— Emmekö me ollenkaan pääse heinäniitylle? — kysyi Saara.

— Jahka koti-aro niitetään, — vastasi ruustinna, — niin pääsette. Me menemme silloin kaikin heinämaalle kahvia juomaan ja Maija tulee sitä keittämään suurella pan-

nulla, että koko heinäväelle riittää. Sitten saamme sitä tottuneesta kädestä oikein hyvää.

Maija hymyili tyytyväisenä.

Hele kysyi ruustinnalta, pääsisikö hän käymään kotiinsa, hän halusi nähdä kotiväkeään, kun eivät tänään olleet kirkossakaan.

— Saat mennä, sinähän et vielä kertaakaan ole käynyt kotonasi meillä ollessasi. Mutta sinnehän on kovin pitkä matka näin myöhään lähteäksesi.

— Ei se erin pitkä ole näin kesäaikaan, kun kahlaan tästä lahden poikki ja sitten menen oikotietä metsän läpi.

— No mene sitten, — sanoi ruustinna, ja Hele läksi.

Kiireesti tyttö kahlasi pienen lahdenpoukaman yli, pani sitten sukat ja kengät jalkaansa ja läksi metsän läpi kulkemaan nopein askelin. Vähän aikaa kuljettuaan hän tuli aukeammalle kohdalle mäen päälle, josta jo kylä näkyi, mutta pian se taas katosi näkyvistä, kun tie meni vähäisen notkelman läpi. Hele kiirehti askeleitaan ja joutui jo niin lähelle kylää, että hän kuuli laulun ääniä. Pieni lehdikkö oli aivan kylän kupeessa, ja siinä istuskeli joukko kylän nuorisoa nauttien puiden varjosta helteisenä päivänä.

— No päivää, Hele, totta kerran muistat kotipuoleen tulla, — sanoi eräs tyttö.

— Miksi ei, kun aikaa vain on, mutta siellä se aika meillä on niin mennyt tiukalle, etten ole tahtonut pyytää kotiini käymään.

Laulu yhä kuului, jopa erottuivat sanat: »kom, kom tu lilla syöta vän» —

Yksi pojista tarttui Heleen sanoen: — Tule, Hele, »vi ska tanssa ko hoppa».

— Noh, siivosti nyt, ei minua tanssi huvita. Minä lähden kotiini.

— Ei, tule pois vain kylään yhteistä iloa viettämään, — sanoi sama poika, joka ei tahtonut laskea Heleä menemään. Mutta siinä tulivat myöskin Mattilan veljekset Jaska ja Jussi, ja Jaska sanoi vakavasti: — Anna Helen mennä rauhassa äläkä häntä kiusaa. Saanko, Hele, tulla sinua kotiin saattamaan?

Samassa taas kuului kylästä leikkilaulua: »Autolan Auno ja Taitolan Tauno» —

— Mitä sinä minua saattamaan tulet, onhan siellä kylässä iloa. Kyllä minä tämän vanhan tutun tien tunnen, — sanoi Hele, katsoen Jaskaan kauniisti hymyillen.

— Ei minua tanssit ja leikit huvita, tulen halukkaammin sinua saattamaan.

He läksivät ja ennättivät hetken päästä Laiteen torpalle. Siellä isä ja äiti sekä nuoremmat lapset istuivat pihamaalla. Mauno, vanhempi poika, oli kylässä. Kaikki kävivät iloisiksi, kuin Hele tuli.

Äiti pani kahvia tulelle, sanoen Helen sis-

kolle, neljäntoista vuotiaalle Miinalle: — Katso sinä ettei kahvi pääse pannusta kiehumaan pois, minä menen Helelle näyttämään porsaita ja vasikkaa, jota kasvatetaan. Siitä tulee kaunis lehmä, se on herttapää, sillä on sydämmen muotoinen valkoinen täplä otsassa.

Sillä välin kuin Hele äitinsä keralla kävi navetassa, keskusteli hänen isänsä Jaskan kanssa tuvassa.

— Männistön muori sanottiin irti torpastaan, kun ei ole hänellä miesväkeä, — sanoi Jaska. — Rengit ovat olleet huolimattomia työssä; mutta muori sai nyt sentään armoa vielä vuodeksi, ja kartanon patruuna lupasi, että muori saisi pihan toisella puolen olevan tuvan asuakseen elinajakseen, sekä vähän perunamaata. Varsinaiselta torpparilta siten tietysti jää tulot vähemmälle, mutta hyvä se on Männistö sittenkin.

— Kyllä niin, sopisihan sinun ajatella tuota torppaa. Teidän Jussi on jo hyvin toimeentuleva poika, niin ettei sinua enään välttämättömästi kotona tarvita.

— Patruuna siitä jo puhui minulle. Sanoi tahtovansa tunnetun miehen torpparikseen, sellaisen joka muorillekin olisi tukena. On se hyvä mies se patruuna.

— On se! Vai on se jo puhunut asiat selville.

Hele ja hänen äitinsä tulivat sisään. Miina

asetti kahvin ja kahvikupit pöydälle, ja emäntä toi lauvantaina leivotut vehnäset, sokerit ja kerman.

— Tulkaa nyt juomaan, — pyysi emäntä ja kaatoi kahvia kuppeihin, joita oli neljä paria pöydällä; itselleen hän kaatoi tassittomaan kuppiin, josta oli pieni pala lohjennut syrjästä pois.

— Mutta äidillähän ei ole tassia, antakaa se kuppi minulle, — pyysi Hele.

— Ei, ei, minä olen niin tottunut tästä juomaan, ettei se toisesta hyvältä maistuisikaan.

Hauskasti siinä nyt jutellessa aika kului, mutta Hele sanoi ettei hän voinut kauan viipyä, kun oli pitkä matka kotiin.

— Niin, pitkähän se matka on, — sanoi emäntä, — mutta tule toiste pikemmin kotiin. On kaiketi sinun hauska ja hyvä olla siellä pappilassa?

— Pappila paras talo pitäjässä, — sanoi Laide, — mikäs siellä on ollaksesi.

— Kyllä nyt jo vallankin on hyvä, kun olen jo vähän oppinut, mutta ensi aikoina minua joka päivä neuvottiin aina puheesta asti, että epäilin oppisinko koskaan oikein käyttäytymään, mutta nyt eivät enään sano mitään, niin että luulen jo jonkun verran oppineeni.

— On se Hele niin muuttunut, — arveli Jaska, — että ensin oli vähällä etten olisi häntä tuntenut.

— No mikäpä hänen niin olisi muuttanut? — sanoi Laide.

— Tietäähän sen, kun aina joka päivä oikaistaan, — huomautti emäntä, — niin siinähän sitä ihmistä juuri kasvatetaan ja hiotaan. Veistele sinä vain rekilautaa, niin ei siitä siistiä ja kelvollista tule, ellet sitä hyvinkin höylää ja sievistele.

Hele jätti hyvästi kotiväkensä ja läksi, mutta Jaska tuli häntä saattamaan.

Kulkiessaan kertoi Jaska, että hän aikoi syksyllä lähteä kansanopistoon.

— Vai niin, vai on sinulla sellaiset tuumat, — sanoi Hele. — Hyvähän se on.

— Niin, sittenhän minäkin saan oppia, ehkä minäkin siellä vähän muutun, että voin sinun rinnallasi kulkea kuten ennenkin.

— Jopa jotakin keksit sanoa. Kyllä minä silloin alakynteen jään, ehkä sinä et silloin enään tahdokkaan minua tuntea.

— Jos niin olisi, eipä silloin kansanopisto olisikaan, mitä sen tulee olla.

— No niin, en epäile sinua, mene sinä vain, »ei oppi ojaan kaada.» Sitten on taas hauska tavata toisiamme, kun sieltä palaat. Mutta lähde nyt jo takaisin, kyllä minä tämän matkan menen yksinkin.

— Tulen perille saakka, että soudan sinut Käen torpasta pappilaan.

— Huomenna meillä mennään heinään, se tulee olemaan hyvin hauskaa.

— Onko sinulle vielä maantyöt mieluisia?

— Ovat ne, kyllä minä niistä eniten pidän, ja elukkain hoidosta myöskin. On äärettömän hauskaa nähdä, miten kiitollisia ne ovat, kun niitä hyvin hoitaa.

Siinä nyt jo olivat torpan luona.

Jaska pyysi lainata Käen venettä, jotta saattaisi Heleä pappilan rantaan. Veneen hän sai, ja muutamalla aironvedolla he olivat jo perillä. Jaska sanoi hyvästi ja souti reippaasti veneen Käen rantaan takaisin.

Seuraavana päivänä meni sitten pappilan väki heinää tekemään. Täällä heinäniityllä oli Hele kuin kala vedessä. Tottuneesti häneltä työ sujui, kun hän heiniä karhille haravoi. Vouti katseli häntä mielihyvällä ja arveli itsekseen, että on se komea tyttö ja hyvä työntekijä.

IV

Kesä oli mennyt touhuineen. Heiniä oli saatu latoihin. Nyt jo syksy saapui. Muutama viikko takaperin viljavainiot olivat kellertävinä aaltoilleet, nyt olivat kuhilaat pelloilla, ja täyttä kiirettä niitä riiheen vedettiin, jotta kylvöä varten uutta siementä saataisiin. Pappilassa sentään vanhallakin siemenellä osaksi kylvettiin, kun vouti arveli, että se oli taatumpaa.

Rukiille määrätty pelto oli musta ja möyheäksi muokattu. Vouti Mikko siinä nyt asteli määrämittaisia askeleita ja yhtä määrämittaisesti hän viskeli jyviä maahan. Hän teki kylvöä, ja työssään hän ajatteli itsekseen: — Olisihan hauskaa näin kylvää omaakin peltoa, olisi se oma koti tarpeen jo minullekin. — On se nuori se tyttö, mutta kyllä se on herttainen. Ottaisin minä hänen. Kun laulaa rallattelee, katsoisin häntä kuten iloista lasta kodissani, vaan kun hän työssään toimii — kas siinä sitä vasta on oiva nainen. Kyllä minä hänen otan.

Ei Mikon päähänkään pälkähtänyt, ettei

hän, pappilan vouti, saisi palvelijoista kenen vain valitsi. Hän oli elänyt lähes neljänkymmenen vuotiaaksi, näkemättä ketään johon olisi mieltynyt, vaan kun hän Helen näki, mieltyi hän heti tuohon komeaan, iloiseen tyttöön, jonka mielipiteet kuitenkin aina liikkuivat vakavalla pohjalla.

Mikko kulki kulkuaan, viskasi jyviä maahan ja ajatukset lensivät aina samaan suuntaan.

— Kyllä minä hänen otan. Menisin ensin muonamieheksi, kunnes ehtisin katsoa itselleni mukavan torpan tai pienen talon. Ostaisin lehmän Helen hoidettavaksi, hän valmistaisi voita ja piimää. Olisi se vain hauska se oma koti. Täytyy tästä ryhtyä toimeen ennen marraskuun ensi päivää. Siksi täytyy hankkia kaikki selväksi.

— Mikko, tulkaa päivälliselle, — huusi Hele.

— Tule tänne vähän auttamaan minua. Täällä on siemenpussi ja vakka.

Hele juoksi pellolle.

— Ota sinä vakka, kyllä minä siemenpussin vien. Älä nyt kiirehdi niin kovasti, minulla olisi vähän juteltavaa kanssasi.

— Mutta ruoka jähtyy, mennään vain.

— Ei nyt vielä mennä, minun täytyy tämä asia puhua. Katsos, minä olen päättänyt perustaa oman kodin, ja olen mieltynyt sinuun, ja tahtoisin sinun vaimokseni. Mitäs tästä sanot?

— Voi hyvänen aika, mitä Mikko nyt tuumaa, eihän se käy laatuun. Lapsi minä olen teidän rinnallanne, Maija teille olisi paljoa sopivampi.

— Onko Maija hyvä mielestäsi?

— Enhän minä tiedä, mitä hän olisi, mutta sen tiedän, että minusta ette vaimoa saa. Kyllä vouti on ollut minulle erinomaisen hyvä, josta olen teille aina kiitollinen, mutta en minä vaimoksenne rupea, se on aivan varma.

— Mutta jos sinä sitten menet jollekin nuorelle hulivilille, joka ei sinua hyvänä pidä, niin sitä en jaksaisi kärsiä.

— Onhan minulla vanhemmat, jotka voivat minua ohjata kuten muissakin asioissa, ja Jumalan avulla koetan järkeäni käyttää. Mutta mennään nyt.

Tämä oli odottamaton vastaus Mikolle, mutta tyttö oli niin varma päätöksessään, että siinä ei auttanut mikään.

Ei voudille ruoka maistanut tänään, ja pian hän poistui kyökistä.

Muutamia päiviä myöhemmin oli Anni neiti kyökissä paistamassa ohukaisia, kun Maijalla oli leipominen ja Hele pesi astioita. Maija toi puita kyökkiin ja sanoi kolahuttaen ne puulaatikkoon:

— Tapasin Käen Kaisan tuolla ulkona, ja hän sanoi Mikon uskoneen Käelle, että hän oli saanut rukkaset Heleltä, mutta että siitä

ei saisi puhua. Mitähän sinäkin odotat, kun et semmoista miestä ottanut?

— Odotan välistä, kun istun tuolla lahden rannalla, että toiselta rannalta tulisi joku nuori poika, joka sanoisi: »Päivää Hele», ja minä vastaisin: »Päivää, päivää»! Ja sitten hän kysyisi: »Tuletko soutelemaan»? Ja minä vastaisin: »Tule noutamaan». Ja sitten me soutelisimme ja puhuisimme tulevaisuuden tuumistamme, ja meidän olisi kovin hauskaa.

— Tuommoisia odotuksia ja tuumia — pelkkiä turhia, olisit ottanut voudin vain.

— Enhän minä voi olla luotu hänen kylkiluustaan. Minä pyysin häntä ottamaan Maijan.

— Sinäkö! No voi tuota tyttöä, mitäs sinä nyt tuommoisia —

— Hele teki aivan oikein, — sanoi Anni neiti, — kun ei ottanut Mikkoa. Ilman rakkautta ei tule mennä naimisiin. Olen oikein iloinen siitä, että Hele oli niin järkevä.

— Kyllähän se on viisas tyttö, se Hele, mutta mistä hän nyt saa sen nuoren, josta hän haaveksii?

— Ellen saa, niin entäpä sitten, en sitä kaipaa. Työssä se aika iloisesti menee; kerroin vain, kun Maija kysyi mitä minä odotan, että tuollainen se joskus tulee mieleen, ja menee yhtä pian kuin se sinne pyörähtääkin.

Maija muuttui tästä lähtein aivan ystäväl-

liseksi Helelle. Ikäänkuin taikavoimalla oli tämä muutos tapahtunut.

* * *

Syksy rupesi loppuunsa lähenemään.

Vouti tuli eräänä aamuna rovastin luo erotodistustansa pyytämään.

— Mitä vouti nyt tuumaa? Eihän meidän välillämme ole mitään tapahtunut, joka eroa aiheuttaisi.

— Ei ole, mutta kyllä minä nyt kuitenkin lähden.

— Mihinkä sitten lähdet?

— Menen muonamieheksi kartanon patruunalle.

— Onhan tämä nyt oikea arvoitus, mutta kyllä minä tietysti todistuksen annan, koska niin tahdot.

Rovasti kirjoitti päästötodistuksen.

Niin oli asia päätetty, ja Mikko poistui huoneesta.

Rovasti meni ruustinnan luo ja sanoi: — Kuulehan, Amanda, meidän voutimme muuttaa meiltä pois ensi marraskuusta. Oletko sinä kuullut mitä varten?

— En, sepä ikävä, hän on hyvin hoitanut maanviljelystämme.

— Kutsu hänet kahville ja puhuttele häntä. Teille naisille aina paremmin uskotaan asioita. Ehkä hän vielä mielipiteensä muuttaa.

Iltapäivällä kutsuttiin Mikko kahville ja ruustinna sanoi: — Kuulin tässä mieheltäni, että vouti aikoo lähteä meiltä pois. Tämä on ikävä asia, me kun olemme yleensä olleet hyvin tyytyväisiä teihin, kuten kaikkiin palvelijoihimme. Ei ole helppo saada maanviljelijää niin taitavaa, kuin Mikko on ollut. Ettekö nyt sentään voisi jäädä?

— En, ruustinna hyvä.

— No mikähän teitä nyt oikeastaan estää?

— En jaksa nähdä Heleä. Minä hänestä olen pitänyt ja pidän niin paljon, että tunnen, etten jaksa palvella täällä.

— No niin, olenhan kuullut huhuttavan, että olisitte tahtonut häntä vaimoksenne. Kenties näin ollen on paras siirtyä joksikin aikaa muualle. Mihinkä nyt menette?

— Menen kartanoon muonamieheksi. Olisi patruuna ottanut minut torppariksikin Männistöön, mutta hän oli juuri tehnyt kirjat Mattilan pojalle Jaskalle. Jaska menee yhdeksi lukuvuodeksi kansanopistoon, ja sillä aikaan saan asua Männistön muorilla.

— Onhan siis kaikki muodostunut hyvin. Hauska oli kuulla, ettei meillä ollut mitään syytä tähän eroon.

Vouti meni kahvin juotuaan toimiinsa jälleen.

Marraskuun ensi päivänä hän läksi Männistöön.

V

Kevät, oi ihana aika nuoruuden! Silloin kaikki sykkii, tykkii, mikä elää, niin ihmisrinnassa kuin luonnossa. »Kevät on tullut!» liversivät leivot ilmassa; »kevät on tullut!» lauloivat peipposet ja kertut oksilla; ja »kevät on tullut!» soitteli laulurastas hongikossa pappilan lahden toisella puolen, kun Hele ilomielisenä ja tietämättään mitä varten, tunsi itsensä tavallista onnellisemmaksi. Hän käveli pitkin lahden rantaa ja poimi viidakosta valkovuokkoja. — Nämät panen Anni neidille vesimaljakkoon, — ajatteli hän itsekseen. Vielä hän kulki vähän aikaa vuokkoja poimien, mutta asettui sitten kivelle istumaan ja asettamaan niitä kimpulle. Siinä istuessaan hän kuuli lahden toiselta puolen laulun äänen, ja laulun sanatkin jo erottuivat:

Männistössä on mulla mökki
ja se on minun omani,
kuusistossa on mulla kukka,
ja sen mä kannan kotiini.

Nyt laulaja tuli näkyviin. Hele katsoi lahden toiselle rannalle ja huudahti: — Mattilan Jaska!

Mutta sitten hän istui aivan äänetönnä kivellä. Hän näki Jaskan menevän Käen torppaan ja aavisti, että hän meni pyytämään venettä. Kummallista, hän odotti Jaskaa ja tahtoi niin mielellään häntä tavata, yhtä mielellään kuin ennenkin, ja kuitenkin, sen hän tunsi, hän ei yhtä vapaasti menisi häntä vastaan nyt kuin ennen. Hän oli ajatellut, että hän huutaisi Jaskalle päivää, mutta nyt hän istui yhä vaan vaiti.

Jaska tuli torpasta, lykkäsi veneen vesille ja souti rivakkaasti pappilan rantaa kohden. Selin kun oli rantaan päin, ei hän havainnut Heleä, ennenkuin oli jo aivan lähellä päämääräänsä. Silloin hän veneen kääntyessä näki tytön ja huusi: — Päivää Hele, mitäs kuuluu? Tuletko soutelemaan?

— Päivää! Tulenhan minä, jotta saan kuulla miten opistossa olet viihtynyt. — Hän astui veneeseen ja sitten he soutelivat pitkin tyyntä lahtea.

— Oli siellä opistossa hauskaa, kun sain niin paljosta tietoja, josta ennen ei ollut aavistustakaan. Mutta tiedätkö, surullista se sentään on, että siellä vain tulee näkemään, kuinka vähän sitä oikeastaan tietää.

— Niin, mutta minä ajattelen, että kun

kukin on uskollinen siinä kohdassa, mihin Jumala meidät on asettanut, niin meidän tulee olla tyytyväisiä.

— Onhan se oikeastaan niin, ja kyllä minä olenkin tyytyväinen sentään ja tunnen että minulla on siihen syytä. Olen nyt saanut Männistön torpan hyvillä ehdoilla. Pappilan Mikko siinä on ollut, mutta hän on nyt muuttanut toisaalle asumaan ja minä olen ottanut torpan vastaan. — Jaska oli vähän aikaa ääneti.

— Mutta, — jatkoi hän vihdoin, — nyt minä tarvitsen emäntää, ja siihen asemaan en voi ajatella ketään muuta kuin sinua. Tuletko Männistöön emännäkseni?

— En ikinä muille menisi kuin sinulle, olisit sitte missä hyvään.

— Kiitoksia Hele, sitä toivoinkin. Mehän olemme olleet ystävät ja toverit lapsuudesta asti.

Vene solui hiljaa, ja nämät nuoret, jotka olivat keväimensä juhannus-ajassa, olivat ylen onnellisia. Pian Hele muistutti sentään, että hänen täytyi lähteä kotiin ilta-askareilleen. Jaska souti veneen rantaan. Lämmin kädenpuristus annettiin hyvästijätöksi, ja niin he erkanivat.

Mutta lahden toisella puolen hongikossa raksutteli laulurastas kauneimmat säveleensä tänä iltana.

* * *

Heinäkuu oli keskivälissä, Laiteen torpassa häärättiin ja hommattiin. Mattilan ja Laiteen nuoret olivat koristaneet tuvan katajaköynnöksillä ja ripottaneet katajia lattialle. Niityn kukkia oli kaikkialla laseissa, ja pappilasta oli tuotu suuri malja ruusuja. Juhla oli Laiteen torpassa, sillä nyt oli Helen ja Mattilan Jaskan, nykyisen Männistön isännän häät.

Rovasti oli heitä vihkimässä ja Anni neiti puki Helen morsiameksi. Tytöllä oli musta morsiuspuku; Saara kyllä oli neuvonut häntä laittamaan valkoisen puvun, mutta Hele sanoi vain, että hänellä oli enemmän hyötyä mustasta ja se soveltui paremmin hänen ahvettuneeseen ihoonsa.

Sievä hän olikin morsiuspuvussaan. Valkoinen pitsikaulus koristi hänen kaulaansa, rinnassa hänellä oli rivi punaisia ruusuja, ja päässä oli myrttiseppele ja kruunu sekä hameen palteisiin ulottuva kaunis huntu.

Vihittyään nuoren morsiusparin oli rovasti vielä puhunut heille kauniita mieleenpantavia sanoja, ja sitten he vihkimisen jälkeen lähtivät omaan kotiinsa Männistöön.

Siellä oli koivuja portaitten edessä ja kukkia kaikkialla, ja nuori pari säteili onnesta.

Seuraavana aamuna Hele riensi kahvia keittämään. Äiti oli pannut hääleipiä mukaan, ja niitä he tahtoivat nyt maistaa omassa kodissaan.

Siinä kun Hele asetti ne kauniisti pienelle katetulle pöydälle, näki hän tietä pitkin miehen tulevan, joka talutti nuorasta ruskeaa lehmää.

— Jaska, tuolla tuodaan lehmää tänne, katsoppas!

— Sehän on Mikko, joka sitä taluttaa.

Jaska lähti ulos.

— Toin tänne Helelle huomenlahjan, pidin hänestä paljon kun yhdessä palvelimme.

Helekin tuli ulos ja sanoi: — Päivää Mikko! Tulkaa sisälle, meillä on juuri kuumaa kahvia pöydällä.

— Katsoppas, Hele, — sanoi Jaska, — Mikko on tuonut tuon kauniin lehmän sinulle.

— Minulle! Semmoisen suuren lahjan! Kiitoksia, Mikko, sepä on aivan liikaa. Mutta tulkaa nyt kahvia juomaan meidän kodissamme.

Mikko tuli, joi kupillisen ja kiirehti sitten pois. Hyvästi jättäessään sanoi hän vähän väräjävällä äänellä Helelle:

— Ajattelin, että kun hoidat tuota elukkaa, niin ehkä joskus muistat antajaa.

Mutta Jaskalle hän lausui: — Pidä häntä hyvänä, hän on kelpo nainen, tuo pappilan Hele.

— Kuten silmäterääni! — vastasi Jaska.

Ja sitten Mikko lähti.

KAUNIS-KATI ELI MUNKKIMUIJA.

Olin nuori virkamies ja asuin Turun kaupungissa täyshoidossa eräässä talossa, joka oli koulun läheisyydessä. Asuntoni portin vieressä oli suuri riippakoivu ja sen juurella keinulavitsa. Tuon tuostakin saapui vanha mummo koppa kädessä koulurakennuksen eteen, mutta jos lapsia ei näkynyt pihalla, istahti hän levähtämään koivun juurelle, kunnes heidät laskettiin lomahetkelle. Silloin nousi muija istualta ja lapset tulivat hänet nähtyään riemuiten hänen luokseen, toiset huutaen »Kaunis-Kati», toiset »Munkkimuija». Muija nimittäin tarjosi myytäväksi erästä leivoslajia, »Berliner Pfannkuchen» eli munkkeja. Käsitin hyvin, että hän tästä oli saanut nimekseen »munkkimuija», mutta sitä en ymmärtänyt, miksi tämä vanhus sai nimen »Kaunis-Kati». Rupesin häntä tarkemmin katselemaan: hän ei ollut mikään ruma vanhus, jolle pahanilkiset olisivat pilalla antaneet tuollaisen nimen. Kasvonpiirteet olivat erittäin hienot, mutta näytti siltä, kuin vuodet olisi-

vat ennen-aikojaan niihin vakoja uurtaneet. Asia innostutti nuorta mieltäni, ja minä päätin ottaa selkoa muijan menneisyydestä. Tästä varmaankin saisin aihetta johonkin kertomukseen, — ajattelin, ja nyt päätin kutsua hänet huoneeseeni. Aukaisin ikkunani ja huusin: — Jättäkää minullekin muutama munkki ja tuokaa ne tänne sitten kun lapset ovat lähteneet.

Muutaman hetken kuluttua tuli muija huoneeseeni, aukaisi koppansa kannen ja nosti lumivalkean liinapeitteen sekä pyysi minua mukana olevalla haarukalla ottamaan leivoksia, jotka ollen puhtaalla valkoisella paperilla näyttivät niin maukkailta, että vesi suuhun herahti.

Ostettuani munkit, kysyin: — Miksikä lapset teitä nimittävät?

— Munkkimuijaksi ovat sanoneet, kun näitä leivoksia myyn, mutta Salmiskaksi minua muuten nimitetään.

— Toisinhan he teitä nimittivät.

Muija vastasi surullisesti hymyillen: — Niin, hulluttelevat, mistä lienevät saaneet onkeensa vanhan nuoruuden-aikaisen nimeni. Ennen muinoin, kun poskeni vielä olivat sileät, kun olin aivan nuori, nimitettiin minua »Kauniiksi-Katiksi», mutta nythän se kuuluu pilkkanimeltä. Vaan mitä noitten tekee. Enhän minä siitä pahene.

— Kertokaa elämäkertanne minulle, olisi hauska sitä kuulla.

— Mitä tällaisen ihmisen elämästä, kyllä herra niitä parempia on lukenut ja kuullut; meikäläisten ihmisten elämästä ei ole juuri mitään sanottavaa.

— Kertokaa toki, vai ettekö jaksa?

— Kyllä, kyllä. Saattaisinhan muistaa nuoruudestani jotakin.

— Niin, kertokaa lapsuutenne kodista.

Nyt muijan silmät saivat omituisen loisteen, ja näytti siltä, kuin hän ei enään olisi muistanutkaan minua, vaan ikäänkuin itseään varten käynyt läpi nuoruutensa muistot.

— Muistan sen ikäänkuin se olisi ollut eilen, — alkoi hän, — kun olin kodissani Paraisissa. Isälläni oli pieni mökki salmen rannalla. Rannalta pisti ulos kallionkieli, ja pienet siskot leikkivät siinä. Minä katselin ulos ulapalle torpan ikkunasta ja toivoin näkeväni laivoja; ne miellyttivät minua, ja toivoin myöskin hartaasti joskus pääseväni kulkemaan kauas niinkuin ne. Siellä näkyikin kaksi pientä alusta, toinen oli uuden ja kauniin näköinen, toinen vanha ja aivan pieni. Mutta pian joutui huomioni pois laivoista siskoihini, jotka rupesivat toisiaan tuuppimaan. Riensin rannalle ja käskin heitä olemaan siivosti.

— Sanni tahtoo ottaa minun venheeni,

mutta minä en anna, se on minun, minä sen ensin otin, tuon kauniimman. Sanni saa pitää pienemmän, — sanoi nuorin siskoni.

— Minä olen vanhempi ja tahdon suuremman, — intti Sanni, ja molemmat lapset olivat niin tosissaan, ikäänkuin todellakin toinen toiseltaan olisivat ryöstäneet jonkun omaisuuden.

— Älkää riidelkö, — sanoin, — tuossahan ne jo menevät ohitse.

— Mutta tuolla tulee suuri laiva. Se on Katin, — huudahtivat he taas, kun suuri alus tuli näkyviin. Se läheni ja seisahtui ennätettyään salmeen. Samassa tuli lähellä olevasta luotsimajasta luokseni noin yhdeksäntoista vuotias poika, joka oli aina lapsempana ollut leikkitoverinani, vaikka olikin vanhempi. Hän sanoi: — Hyvästi Kati, lähden laivaa luotsaamaan, — samassa hän jo lykkäsi veneen rannalta ja läksi. Siinä kun katselimme laivaa ja luotsi-Kallun soutua, näimme miten laivalta meitä tarkastettiin kaukoputkella. Salmi oli niin kapea ja laiva niin lähellä, että aivan hyvin saattoivat meidät nähdä, ja minua hävetti, kun seisoin siinä kalliolla avosäärin lyhyessä hameessa. En ollut minäkään vielä muuta kuin lapsi, Kynttilästä viidennellätoista. Katsojat vaihtuivat, mutta vaikka olisi ollut hauska heitä nähdä, lähdin kuitenkin juoksemaan kotiini, koska tuntui siltä, kuin

kaikki olisivat minua katselleet. Pian lähti laiva jälleen liikkeelle, enkä minä silloin aavistanut, että se sama vastaisuudessa oli tuleva minulle tärkeäksi.

Kesällä kävin eräässä suuressa kartanossa marjojen kaupalla. Olimme poimineet oikein paljon, ja luotsi-Kallu saattoi minut veneellä kartanoon. Siellä kun ei kaikkia tarvittu, lähetettiin minut kartanon alueella olevaan huvilaan, jossa ottivat minulta loput marjani ja herrasväestä tuli toinen toisensa perästä minua puhuttelemaan. Kuulin vielä kun palvelijat selittivät, että olin »se kaunis Kati kalastajan mökiltä». Samana kesänä luin itseni ripille, ja kesän lopulla tuli kartanon ja huvilan herrasväkeä meille, he kun olivat huvikseen soutelemassa. Huvilan »armo» pyysi minua lastensa hoitajaksi. Vanhempani antoivat mielellään minun mennä edulliseen palveluspaikkaan, ja minä ihastuin, kun tiesin pääseväni laivalla kulkemaan ja kaupunkiin palvelemaan. Kaikki olimme tyytyväisiä, mutta luotsi-Kallua poislähtöni ei miellyttänyt. Hän sanoi suoraan vanhemmilleni, ettei Katia olisi tarvinnut maailmalle lähettää.

Mutta minä tulin kuin tulinkin tänne Turkuun ja palvelin herrasväelläni kolme vuotta. Poskeni punoittivat silloin ja ihoni oli hieno ja valkoinen. Missä liikuinkin, mainittiin minua kauniiksi Katiksi. Se sana ei korviani

hivellyt eikä mitenkään pilannut, enkä minä milloinkaan halunnut pois ulkosalle muitten nuorten joukkoon. Se hieman kumppaneitani harmitti, jonka vuoksi sanoivat pilkaten: »Röökinäksi kai sinä aiot, kun et missään meikäläisten seurassa ole.» Annoin heidän puhua mitä halusivat enkä suuttunut, ja vihdoin he tyytyivät kotona pysymiseeni, sillä paremmin he sitten pääsivät liikkeelle, kun en minä mennyt.

Eräänä päivänä, kun istuin ompelemassa, tuli keittäjä sanomaan, että kyökissä oli nuori mies, joka minua kysyi, ja kun sinne tulin, oli siellä luotsi-Kallu. Sanomattoman iloiseksi tulin hänen nähtyäni, ja oitis huomasin nyt, että rakkaus häneen se oli, joka oli estänyt minua muitten nuorten pariin menemästä. Kun Kallu lähti pois, pyysi hän minua saattamaan itseänsä. Minä lähdin ja sain nyt tietää, että Kallu oli tullut sellaiseksi luotsiksi, joka seuraa laivaa pitemmillä matkoilla. Hänellä oli nyt vakinainen palkka, ja hän pyysi minua tulemaan vaimoksensa. Minä mielestäni olin liian nuori, vaan kuinka tuumasimme, niin minulle selveni, että lähtisin keittokouluun ja koettaisin sitten saada keittäjän paikan siinä laivassa, jossa hän oli luotsina.

Seuraavana syksynä otin palveluksestani eron. Vuoden kävin keitto-opistossa ja sitten tulin keittäjäksi juuri siihen laivaan,

jonka siskoni olivat määränneet minun laivakseni, ja siinä oli myöskin Kallu luotsina. Laivassa olin kuusi kesää, ja talvisin työskentelin silittäjänä. Mutta sitten vietimme häämme ja ostimme kotirannalla sijaitsevan pienen talon. Velkaa oli vähän, mutta ahkeralla työllä se saatiin maksuun. Oi, miten me teimme työtä ja miten joka korsi mikä kasvoi, joka pensas ja joka kivi tässä talossa olivat meille kalliita. Jumala antoi meille terveitä lapsia, ja kun he kasvoivat, olivat he avussa, ja ahkeria olivatkin. Oi herra hyvä, vaikka käteni kovettuivat ja ihoni kävi ruskeaksi, en nuoruuttani kaivannut, olin kovin onnellinen. Merta rakastimme sekä Kallu että minä. Tyynenä oli se ihana, kuohuvana samoin ... Niin, se oli onnellinen aika ...

Kati oli nyt ääneti, ikäänkuin hän olisi tahtonut viivähtää tuon onnellisen ajan muistoissa.

— Kuinka talostanne sitten jouduitte pois? — kysyin.

— Näin se kävi, — vastasi Kati, — että tyttäremme, joita oli kaksi, joutuivat naimisiin, poika, ainoa poika, sai talon, maksoi osuudet siskoille ja nai varakkaan tytön. Me vanhukset pidätimme itsellemme yhden huoneen kaluineen, siitä näkyi meri ja se oli meille mieluista. Pankissa oli meillä sen verran rahoja, ettei meidän tarvinnut pidättää talosta itsel-

lemme muuta kuin vähän perunamaata. Huone, tuo rakas huone, se vain oli meille tärkeä.

Miniä tuli taloon ja olipa hän kaikin puolin kelvollinen ihminen, mutta me olimme hänen silmissään liikana kaluna. Sitä hän ei maininnut, mutta hän nosti vain tavaroitaan tuon tuostakin meidän kammariimme. Kun joskus tästä huomautin, vastasi hän vain, ettei ollut muualla tilaa. Poikamme muuttui myöskin kylmäksi ja kannatti vaimonsa menettelyä. Hänen mieleensä ei tullut, että olisi sopinut rakentaa lisähuone, jonka tarvitsivat.

— Eikö teillä ollut välikirjaa? — kysyin.

— Olivathan ne sopimuksemme oikein paperilla kaikki, mutta emmehän me voineet lapsemme kanssa riidellä. Olin kauvan monta unetonta yötä ajatellut asemaamme, mutta eräänä iltana — se oli juuri Helluntain aattona, — lähdin ukkoni keralla kävelemään kotipeltoja ja kotihakaa katselemaan. Siinä näimme molemmat joka paikassa nuoruutemme muistoja ja työmme jälkiä, työmme, jota Herra oli siunannut. Minussa oli kauan kytenyt eräs ajatus, ja nyt se minulle selveni. Sanoin miehelleni: — Poikamme on nyt onnellinen, lapsiamme vartenhan olemme eläneet. Mutta näetkö, olen huomaavinani, että olemme täällä liikana. Eiköhän olisi parempi, että lähtisimme kaupunkiin, siellä minulla on paljon tuttuja herrasväen perheitä, jotka antaisivat minulle työtä.

— Juuri puhut, mitä minäkin aijoin esittää ja mitä jo aikaa olen tuumannut, — sanoi Kallu.– Kyllä siellä minullekin työtä riittää,ell'ei muuta niin halkojen hakkuuta. — Sitten kuljimme vielä äänet̄i ympäri. Oi miten kotimme näytti kauniilta ja miten metsä hiljaa huokui, ikäänkuin muistuttaen, kuinka kallis rauha on, ja aallot loiskivat niin lempeästi, juuri kuin olisivat sanoneet: hyvästi, vanhukset, hyvästi!

Seuraavana päivänä ilmoitimme lapsillemme, että aioimme lähteä Turkuun tuttaviamme katsomaan, ja jos niin soveltuisi, ehkä jäisimmekin sinne. He hämmästyivät ensin, mutta sitten näyttivät erittäin tyytyväisiltä, ja siten jouduimme tänne. Siitä ajasta asti rupesi otsaani vakoja syntymään. Mutta Jumalan kiitos ei ole meillä hätää ollut. Nyt kun voimani jo ovat vähentyneet, leivon näitä munkkeja, joita myyn koululapsille; siitä saan aina pienen tulon. En kaipaa elämäni aamua, jolloin olin Kaunis-Kati. Olen tyytyväinen ehtoopuoleen ja odotan iltaa, jolloin Herra minut lepoon kutsuu.

Ja nyt, hyvä herra, olen kertonut teille elämäni tarinan. Meikäläisistä olisi tällaisia tarinoita kerrottavana monta monituista. Ylhäisten elämää en tunne, vaan kentiesi löytyy heidänkin keskuudessaan joskus sellaisia tapahtumia, jotka uurtavat vakoja otsaan.

— Epäilemättä, — sanoin minä, ja jäin miettimään muijan sanoja. Mutta nyt hän jätti minut hyvästi ja pyysi anteeksi, että oli tullut pitkästi kertoneeksi elämästään.

Minä annoin pari markkaa luistaa hänen koppaansa. Muija kiitti ja lähti, mutta minuun jätti hänen kertomuksensa syvän vaikutuksen. Joka kerta kun näen tuollaiset vanhat ryppyiset kasvot, katselen niitä ajatellen: tuossa ehkä taas on joku Kaunis-Kati, jonka otsaan elämän vaiheet ovat uurtaneet ennenaikaisia vakoja; ja silloin minä kunnioittaen nostan lakkiani.

MATTI JÄI.

Miettiväisenä katseli Korpelan ukko torppansa ikkunasta ulos ja virkkoi: — Pimeältä taivas näyttää, tulleeko sadetta?

— Eiköhän liene pilvipoutaa vain. Ei ole nyt särkenyt jäseniänikään, kuten tavallisesti sateen edellä, — vastasi muori, joka jalallaan tuuti vanhimman poikansa lasta, sillä välin kuin hän ahkeraan kutoi sukkaa.

— Kas, vieraitahan siellä tulee, ylioppilas, ongenvapa on kädessä. Täältä Korpiselästähän ne aina tulevat onkimaan mustia ahvenia.

— Varmaan hän tahtoo aamiaista, ja Miinakin on pellolla sitkainta pistämässä, kun Ville kauroja kylvää.

Vastatullut astui sisään, ja tervehdittyään hän pyysikin aamiaista kuten muori oli arvellut. Se luvattiin toimittaa; muori huusi miniänsä vainiolta ja tuli itse jälleen lasta tuutimaan.

Sillä välin kuin miniä asetteli vieraalle ruokaa pöytään, rupesi torpan ukko ylioppilaan kanssa keskustelemaan.

— Mitäs kaupungista nyt kuuluu? Kai herra on sieltä, — kysyi ukko.

— Olen minä. En juuri paljoakaan tiedä kaupungista kertoa, sillä vasta muutamia päiviä sitten tulin Helsingistä.

— Hm, vai niin. Kai siellä on hyvin kallista olo pääkaupungissa?

— On kyllä; vaikka hyvin erilailla sielläkin elää saattaa.

— Meidänkin poika sinne nyt tulee, — virkkoi muori, — mutta ei Aleksi vain tuhlaavainen ole. Ei olisi sopinutkaan olla, kun on leivästä saanut aina taistella. Ei ole Riutan Mattikaan milloinkaan ollut tuhlari. Voi, voi, jos vain rohvessorit olisivat tietäneet kuinka kelpo poika hän on, niin ei Matti olisi jäänyt.

— Mistä Matti jäi? — kysyi ylioppilas.

— Yliopistosta; ei päässyt toisten kanssa, vaikka nyt keväällä olisi pitänyt. Kyllä se oli ikävä asia, niin pojalle kuin Riutan vanhuksille.

— Lahjat ovat erilaiset, — selitti vieras ylioppilas viisaasti. — Sille ei mitään voi.

— No niin, kyllähän lahjat ovat erilaiset, mutta eivät nyt olleetkaan lahjat siihen syynä, että Matti jäi, se oli vain sattuma. Sydämmeni oli pakahtua, kun Aleksi eräänä päivänä tuli kotiin ja sanattomana istui rahille, ja kun minä tavallisuuden mukaan kysyin

mitä kuuluu — niin kyynelet tulivat hänen silmiinsä ja hän oikein itki kuten ennen lapsena ollessaan. Kun sitte kysyin mikä häntä vaivasi, vastasi hän, että Matti jäi. Muut kaikki pääsivät. — Yhtä hyvin olisin minä saanut jäädä, — sanoi hän, — sillä Matti on etevä poika, mutta hän oli väsynyt ja arka, jottei käynyt niin hyvin kuin tavallisesti. — Täällä hänet kuitenkin hyväksyttiin, sillä opettajat hänet tunsivat, mutta pääkaupungissa hänet hylättiin. Kovasti se Aleksiin koski.

— Noh, Matti tulee tulevana vuonna ylioppilaaksi, — lohdutti vieras ylioppilas.

— Mattiko? Tulee niinkin, — sanoi Korpela, — jos Herra elonpäiviä suo! Mutta tietääkö herra, kuinka pitkältä kokonainen vuosi köyhälle tuntuu, jonka täytyy henkensä perästä leivästään taistella? Jos olette rikas, silloin ette voi sitä aavistaakkaan, mutta jos olette köyhä, silloin sen kyllä tiedätte.

Ylioppilas ei vastannut mitään, vaan katseli vakaana eteensä.

Torpan nuori emäntä ilmoitti, että aamiainen oli valmis, ja ylioppilas meni aterioitsemaan.

Korpela katseli taas ulos ikkunasta ja virkkoi: — Ei tule sadetta tänään, tuuli on kääntynyt pois idästä. — Sitte hän rupesi kursailematta ja sanaa virkkamatta riisumaan yltänsä ja pukeutui pyhävaatteisiin.

— Mihinkä vaari aikoo? — kysyi miniä.

— Kaupunkiin menen. Tahdon nähdä, kun Aleksi Helsinkiin lähtee.

— Jalkaisinko menette?

— Niin, kyllä tästä vähitellen kuljen.

— Älkää nyt, Vilho panee hevosen valjaisiin.

— Ei, hevonen kyllä tarvitaan toukoa tehdessä. Yhden päivän ennätys keväällä valmistaa viljan syksyllä viikkoa aikaisemmin. Kyllä minä tästä lähden vähitellen astumaan, — sanoi ukko ja meni hiljakseen matkalle.

Ylioppilas läksi Korpiselälle onkimaan, mutta ahvenet eivät olleet halukkaat syömään, joten hän pian palasi takaisin torppaan, pani kalastuskapineensa kokoon ja lähti kulkemaan kaupunkia kohti hänkin.

Kaupungin asemalla oli väkeä koossa. Ylioppilaskokelaitten tuli nyt lähteä Helsinkiin. Kahdeksanvuotisena kouluaikanansa he olivat kaupungissa saaneet paljon tuttavia, jotka nyt vanhempien ja ystävien parissa olivat heitä saattamassa. Nuorukaiset olivat jo asettuneet junaan, kun vanha Korpela keppinsä nojalla ilmaantui asemasillalle.

Oli yleinen tapa, että ylioppilaskokelaitten ystävät ja tuttavat koristivat heitä kukkavihoilla heidän lähtiessään pääkaupunkiin. Näit-

ten kukitettujen joukosta Korpela etsi poikaansa. Siellä hän kyllä olikin, mutta ei ainoakaan kukkanen hänen rintapieltänsä koristanut, sillä hänellä ei lukukausiaikanaan ollut aikaa eikä varoja etsiä tuttavia. Aleksi myöskin huomasi vanhan isänsä ja kiirehti alas junasta hänen luoksensa. Siinä ei syleilty eikä pitkiä puheita puhuttu, puserrettiin kättä vain, mutta käsi oli vankka, luotettava molemmilla ja puserrus sen mukainen. Kello soi, juna vihelsi ja Aleksi kiirehti jälleen kumppaniensa joukkoon.

Syrjempänä, aitauksella istui kalpea nuorukainen, joka halajavin silmin katseli Helsinkiin päin kiitävää junaa ja lakkejaan viipottavia tovereita, joista täytyi jäädä.

Se oli Matti, joka jäi.

TIINAN JOULUAATTO.

Nuori maisteri oli kotona, hän oli tullut katsomaan vanhempiansa ja sisartansa. — Oi kuinka herttainen ja hyvä se maisteri on, — ajatteli Tiina, siinä kun hän hellan vieressä seisoen keitti kahvia lempilapselle. Tiina oli maisteria hoitanut hänen pienenä ollessansa ja oli aina rakastanut häntä enemmän kuin ketään muuta maailmassa. Nyt hänen eteensä kuvautui kauniina tauluna se aika, jolloin maisteri oli pieni poikanen ja teki hänelle kaikenlaisia kepposia. Pesijä-Marille, joka paraikaa vaatteita silitteli, kertoi Tiina: — Ei uskos kuinka se poika oli sukkela pienenä; meillä oli ruokakaappi, jossa ei ollut lukkoa, ja poika veti sieltä ulos kaikellaista ja sanoi sitte: — Tiina, katso nyt paremmin minua etten saa pahaa tehdä, — semmoinen veitikka se poika. Kummallista kuinka ne ajat kuluvat; en silloin voinut ajatella, että hänet maisterina näkisin, ja nyt näen hänen jo virkamiehenä, jouluna jo menee naimisiin.

— Onko morsian kaunis?

— On se ja niin suloinen ja hyvä. Kunpa saisi nähdä hänet häävaatteissa!

— Ettekö häihin pääse?

— Minäkö? Mitäs minä. — Tiina ajatteli noita häitä, minkälaista olisi, kun saisi nähdä komean, suloisen morsiamen ja maisterin, tuon herttaisen pikkupojan, joka nyt oli suuri mies, virkamies, morsiamen rinnalla. Monta sinne pääsisi — monta — niin, semmoisiakin, joille maisteri ei ollut puoleksikaan niin rakas kuin hänelle. — Kummallista on tässä maailmassa, muut saavat iloita häissä ja katsella noita, jotka hänelle olivat kalleimmat maan päällä, mutta hän, niin hän oli vanha, köyhä palvelija vain! Ensi kerran eläessään tuntui palvelijan asema hänestä raskaalta.

— Koska maisteri lähtee pois? — kysyi Mari.

— Jouluna, — kuului vastaus.

— Jouluna! Mitä Tiina nyt tuumaa? Eihän maisteri täällä jouluun asti ole.

— Maisteriko? Ei, mutta häät ovat jouluaattona. — Tiina oli niin mietteihinsä vaipunut, ettei huomannut, mitä Mari häneltä kysyi. Ja jälleen hänen ajatuksensa lentelivät noihin tulossa oleviin häihin. Hän näki edessään lamppujen ja kynttiläin valaiseman salin, sekä itsensä, miten hän täällä kotona istui, istui yksinäisen lampun ääressä — unhotettuna.

— Tiina, kahvinne kiehuu maahan! — huudahdi Mari.

Tiina sieppasi äkkiä pannun pois tulelta ja pyyhkieli sitä kirkkaaksi. Silmänsä olivat niin kumman sumuiset. Hän vei pannunsa sisälle ja asetti kuntoon kahvipöydän sekä kutsui sitten herrasväkeä kahville.

— Noh mennäänpä nyt juomaan Tiinan hyvää kahvia, — sanoi maisteri, — ja tietääkö Tiina, että teidän täytyy jouluna tulla minun häihini, niin vietämme yhdessä joulua, kuten ennenkin, ja Tiina saa nähdä minun kotini. Kutsumuskirjeet häihin ovat valmiit ja Tiinakin saa yhden, vaikka nyt jo olen teitä kutsunut, mutta pidättehän sen sentään ikäänkuin muistona.

Tiinan silmät kirkastuivat, hänen raskautettu sydämmensä tuntui äkkiä ihmeellisen keveältä. Maisteri tahtoi häntä häihinsä, todellakin! Oi sitä herttaista pikku poikaa! Mutta mitäpä hän siellä tekisi, tuolla kaukana vierasten ihmisten joukossa? Ei, sinne hän ei tahtonut lähteä. Omassa lämpimässä kodissaan hän tahtoi olla jouluna; hän ei enään ollut mielestään yksin eikä unhotettu — maisteri oli kutsunut häntä häihinsä! Tiina kiitti maisteria, mutta sanoi olevansa liian vanha lähtemään vierasten ihmisten joukkoon. — Minä täällä kotona rukoilen Jumalan siunausta teille ja morsiamellenne.

Kun Tiina jälleen meni kyökkiin, oli hän levollisen ja tyytyväisen näköinen eikä palvelijan asema häntä ensinkään raskauttanut.

* * *

Jouluaattona paloi yksinäinen kynttilä Tiinan pöydällä. Suuri virsikirja oli avoinna hänen edessään ja silmälasit virsikirjan päällä. Kättänsä vastaan nojasi hän päätään, mutta ajatuksensa olivat kaukana maisterin häissä. Siellä olivat kaikki, hän yksin vain kotona pesijä-Marin kanssa, joka oli hänen kumppanikseen otettu siksi aikaa kuin herrasväki oli poissa. Mari oli heittäytynyt pitkäkseen vuoteellensa ja Tiinan, siinä kun istui itseksensä, valtasi jälleen omituinen yksinäisyyden tunne. Hän pani lasit nenälleen ja luki virsikirjasta jouluvirsistä seuraavan värsyn:

»Mä Vapahtajan' rukoilen,
sit' älä multa kiellä,
ett' ottaisit mun sydämmen'
asuaksesi siellä
sen valtiaana ainiaan,
niin että murheissani saan
sult' avun, lohdutuksen.»

Kun Tiina tämän oli lukenut, koputettiin hiljaa ovelle.

— Kuka siellä?

— Aseman vahtimestari.

Tiina avasi oven. — Herrasväki on kaikki poissa, — sanoi hän.

— Tämä käärö onkin neitsy Tiina Antintyttärelle.

— Minulle? Hyvänen aika! Onkohan vain? En minä osaa kirjoitusta lukea. Mari herääppäs! onko tämä minulle?

Mari nousi ja katsoi päällekirjoitusta. — On se teille.

Vahtimestari jätti käärön ja läksi pois. Tiina alkoi varovasti aukaista kääröä. Siinä oli hänelle lähetettyjä hääkaakkuja ja sokerileivoksia ja mikä parhainta — maisterin ja hänen morsiamensa valokuvat. — Hyvänen aika, vielä sielläkin ovat minua muistaneet! — Vanhan Tiinan sydän riemuitsi. — Tämä nyt vasta on iloinen joulu-aatto, — sanoi vanhus. — Oi miten elävästi tuossa katsovat minuun. Voi sitä oivaa poikaa. Herra heitä molempia siunatkoon ja tehköön onnelliseksi.

Muutama onnenkyynel vierähti hiljaa Tiinan kurtistuneille poskille, ja vielä myöhään hän hymyhuulin katseli rakkaita kuvia, kunnes unonen vei hänet rauhalliseen joulu-yön lepoon.

MALLI

Kaukana metsän helmassa sijaitsi Korkeanummen torppa. Laidun oli kehnonpuoleista ja peltotilkat myöskin antoivat huonon sadon, varsinkin helteisinä kesinä, sillä silloin hiekkapellot liiaksi kuivuivat; ja kun lapsiparvi torpassa kasvoi, kävi leipä yhä niukemmaksi.

Eräänä pyhänä, kun vanhin tyttö oli palannut kirkolta, istui hän päätään nojaten kättänsä vasten ja oli tavallista vakavampi ja miettiväisempi. Äiti sen huomasi ja kysyi:

—Mikä Liisua nyt vaivaa? Kivistääkö päätäsi?

— Ei, mutta minä tässä vain tuumasin, että meitä on täällä liian monta kotona. Teidän on vaikea elättää kahdeksaa lasta. Miina voi jo kyllä auttaa äitiä ja Siina voi hoitaa lapsia. Erkki myöskin on jo koko vankka poika, eikä minua täällä tarvita. Maijalan emäntä pyysi minua palvelukseensa. Saisin kahdeksan markkaa kuussa, kaksi paria kenkiä ja pumpulihamekankaan sekä vielä varttiakin viisi metriä ja sukkavillat. Olisinhan poissa syömästä.

Äiti katsahti tyttäreensä. Hän oli pitkä, solakkavartaloinen, hienohipiäinen, ja hänen keltaiset, punaiseen vivahtavat hiuksensa riippuivat pitkässä, komeassa palmikossa.

Tuon tytönkö hän nyt lähettäisi turvatonna ulos maailmaan? Äidin sydän vavahti, eikä hän vastannut mitään, hän taisteli vain itsekseen.

Isä istui myöskin vakavana, mutta katkaisi kuitenkin ensiksi äänettömyyden.

— Niin, kai maar se paras on, että menet palvelukseen; ethän sinä Maijalassa maailman ääressä ole. Palvelija oli äitisikin, kun minä häneen tutustuin, ja jos tulet sellaiseksi kuin äitisi, niin ei ole mitään hätää.

Ukon puhuessa oli äitikin jo ennättänyt rauhoittua, ja hänkin nyt myöntyi tyttärensä tuumaan.

Pyhäinmiesten päivänä ukko sitten itse läksi hevosella Liisua viemään kirkolle, josta Maijalan suureen rustholliin oli vielä kappale venematkaakin. Kirkkoveneeseen nostettiin Liisun vähäinen vaate-arkku; sitten hän sanoi jäähyväiset isälleen ja läksi kirkkoväen keralla palveluspaikkaansa kohti.

Vankat soutajat tarttuivat airoihin ja saivat veneen vauhdilla etenemään. Pian jo kirkkokin joutui pois näkyvistä; hiukan kuitenkin vielä tornin huippu pisti esiin, ja sitä Liisu tahtoi katsella niin kauvan kuin se vä-

hänkin häämöitti. Mutta vene kiiti eteenpäin eikä tornia näkynyt enään.

Tultiin Maijalan rantaan. Rusthollin renki oli veneessä, ja hän tarjoutui Liisun avuksi arkkua kantamaan.

Perille tultuaan pääsi Liisu heti emännän puheille. Tämä määräsi hänelle sisäkön paikan. Siihen kyllä tyttö olikin sopiva, sillä hän oli nöyräluontoinen ja altis noudattamaan kaikkien käskyjä.

Toista vuotta oli jo kulunut siitä kuin Liisu tuli Maijalaan. Hän oli siellä hyvin menestynyt. Nyt oli kevät, ja isäntäväki oli päättänyt ottaa kesävieraita, Maijalassa kun oli paljon huoneita. Olihan paitsi isoa päärakennusta vielä toinen pienempi aivan järven rannalla, kauniitten koivujen ympäröimänä. Tämän oli eräs taiteilijaperhe vuokrannut kesäksi. Vieraita tulokkaita varten nyt hommattiin, huoneita siistittiin ja varattiin mukaviksi. Liisua huudettiin tavan takaa, ja Liisu oli aina valmis ja altis juoksemaan minne kutsuttiin. Emäntä katseli mielihyvällä tytön toimia ja virkkoi: — Liisu kuules, sinun täytyy olla kesävieraitamme avustamassa, he tulevat meille täysihoitoon. Sinä olet siisti ja nöyrä, joten he varmaan tyytyvät sinuun.

— Kyllä koetan, jos sitte vain osaan heitä palvella.

— Hyvällä tahdolla saa paljon aikaan, — vakuutti emäntä.

Taiteilija rouvineen ei kauankaan ollut talossa asunut, ennenkuin he molemmat mieltyivät Liisun toimiin ja erittäinkin hänen somaan ja viattomaan olentoonsa. Hän oli heidän mielestään ulkomuodoltaankin joka piirteessään niin sopusuhtainen ja mallikelpoinen, että maalari jo arveli hänestä saavansa oivallisen mallin. Paraikaa taiteilija nimittäin suunnitteli taulua, johon hän aikoi maalata nuoren, järven viileään kylpyyn astuvan naisen.

Eräänä päivänä, kun Liisu tuli kesävieraita pyytämään verannalle kahvia juomaan, sanoi taidemaalari: — Kuuleppas tyttöseni, etkö suostuisi istumaan mallina minulle, tarvitsisin erästä taulua varten juuri sellaisen tytön kuvan kuin sinä olet.

Liisu vähän hämmästyi, vaan sanoi sitte rouvalle: — Minkälaiset vaatteet ottaisin ylleni? Mustat minulla parhaat ovat.

Rouva tuli hiukan hämilleen tytön viattomasta vastauksesta, hän yskähti vähän, vaan sanoi sitten: — Ei sinun tarvitse ollenkaan pukea vaatteita yllesi. Katsoppas, kun tytön juuri täytyy järveen astua, niin ei sinulla sovi olla vaatteita ylläsi, ja noiden pitkien hiustesi täytyy olla hajallaan.

— Alastonnako minun täytyisi olla! En, en, sitä en julkea olla!

— Lapsellinenhan olet, — sanoi taiteilija. — Olenhan minä vakaa nainut mies, ja sinä saat 50 markkaa, jos rupeat malliksi. Rouvani istuu täällä myöskin mukana.

Liisu punastui korviaan myöten, mutta vastasi nyt, että hän tahtoi asiaa tuumata.

Koko päivän kulki Liisu tätä asiaa miettien. Häntä iletti mennä seisomaan sinne maalarin eteen, mutta nuot 50 markkaa houkuttelivat häntä; siinä oli koko suuri summa rahaa köyhän torpan tarpeisiin — mutta sittenkin — hänen oli niin paha olla, ikäänkuin hän tekisi jonkun pahan työn maksua vastaan. Täytyi neuvotella emännän kanssa.

Tyttö läksi emännän luo ja puhui suoraan asiasta. Emäntä vain sanoi sen asian olevan tytön omassa vallassa, ei hän siihen tahtonut sekaantua, mutta olihan siinä rouvakin tyttöä kehoittanut.

Viikon päivät Liisu asiaa mietti, mutta vihdoin, hänen muistaessaan kodin köyhyyttä, saivat rahat hänet suostumaan. Palveluskumppaneilleen hän ei asiasta puhunut mitään. Mutta talon Pentti renki, joka alusta alkaen oli Liisua mieltymyksellä katsellut ja hänen jälkiään seurannut, huomasi pian, että hän taiteilijaparin huoneita siivotessaan viipyi siellä erittäin kauan, ja vihdoin hän sai vihiä

siitä, että Liisua käytettiin mallina. Poika oli suutuksissaan, hän ei puhunut kenenkään kanssa asiasta, oli vain äreällä tuulella ja teki työtä kiivaammin, ikäänkuin hän sillä tavalla paremmin olisi voinut hälventää sydämmensä kiihkoa ja kuohua.

Eräänä päivänä, kun talon palkolliset olivat päivällisellä, tuli kyökkiin eräs nuorenpuoleinen nainen, joka kerjäsi ruokaa.

— Noin nuori ihminenkin kerjää, — sanoi karjakko.

— Niin juuri, — lisäsi Liisu, — ja vielä kiireimmällä työn ajalla.

— Sinäkin vielä kehtaat moittia, tuommoinen ostettu nainen! — ivaili Pentti. Samassa hän nuoli lusikkansa, viskasi sen pöydälle ja läksi kiihkoisin mielin pois huoneesta.

Liisu kalpeni, hän huomasi nyt, että kumppanit häntä ylenkatsoivat. Hän ei vastannut mitään, vaan lähti hetken perästä taas toimiinsa, mutta nyt hän tunsi itsensä ikäänkuin pahantekijäksi ja toivoi vain pääsevänsä pois näiltä seuduilta. Kun hän jälleen saapui palveluskumppaniensa joukkoon, huomasi hän heidän äkkiä lakkaavan puhumasta, he katsoivat toisiinsa salavihkaa ja hymyilivät vähän ivallisesti.

Liisu kesti tätä kesän loppuun, kunnes taiteilijapari oli lähtenyt pois. Mutta kun sitten eräänä pyhä-iltana, jolloin nuorta väkeä

oli kokoontunut Maijalan pihamaalle keinulavitsalle, Liisukin tuli joukkoon, huomasi hän, miten tytöt kuiskasivat keskenään ja yksi heistä sanoi: — Tuo on ostettu nainen. — Silloin Liisu punastui ja läksi emännän luo. — Minä en jaksa enään olla täällä, — sanoi hän, — laskekaa minut kotiin. Täällä minua kaikki ylenkatsovat ja pilkaten sanovat, että olen ostettu tyttö. Minä en tätä kestä. En tiedä mitä vanhemmat sanovat, mutta kotiin minä kuitenkin tahdon lähteä.

— Tee kuten tahdot, en pakota sinua jäämään, — vastasi emäntä, — mutta marraskuun ensi päivään kuitenkin kehoittaisin sinua pysymään paikallasi.

Liisu noudatti emäntänsä neuvoa. Pyhäinpäiväksi hän lähti kotiinsa. Hän oli jo ennen ilmoittanut vanhemmillensa, ettei hän ensi vuonna aikonut mennä palvelukseen. Maa oli routainen, mutta aurinko loisti kirkkaasti, kun Liisu kirkonkylästä ajoi Korkeanummelle päin. Veli oli tullut häntä noutamaan. Mäntymetsä tuoksahti raittiilta ja tiaiset hyppelivät oksilla. Siellä täällä näkyi vielä joku puolukka, joka oli jäänyt varsiin hohtamaan. Kaikki oli niin tuttua, niin suloista, mutta raskas tunne hänen sydämmessään ei sallinut hänen mistään nauttia, ennenkuin hän oli saanut puhua isälle ja äidille.

Ilta hämärsi, kun he torppaan ennättivät.

Lapset huusivat iloissaan, kun iso sisko kotiin saapui. Mutta äidin silmä huomasi heti, että Liisun mieltä jokin raskautti. Ja illempänä Liisu sitten kertoi kaikki vanhemmilleen, miten taiteilijapari oli häntä malliksi tahtonut sekä miten hän siihen oli suostunut vihdoin, kun hän ajatteli, että ne rahat olisivat hyvään tarpeeseen täällä kotona. Hän ei silloin ymmärtänyt, että hän teki niin pahoin, mutta nyt vain kaikki sanoivat hänelle pilkallisesti, että hän on »ostettu nainen».

— Isä ja äiti kulta, ottakaa minut kotiin jälleen! Kyllä tahdon olla teille kuuliainen tyttö, mutta en enään ikänä tahdo mennä muualle palvelemaan.

Äiti ei puhunut mitään, kyyneleet juoksivat kurttuisia poskia pitkin, mutta isä sanoi kovalla äänellä: — Ja sinä myit itsesi rahasta! Onneton tyttö, tuo tänne ne 50 markkaasi.

Liisu otti rahat taskustaan ja antoi ne isälleen.

— Näitä ei tässä torpassa käytetä, — sanoi isä. — Minä vien ne tulevana pyhänä kolehtilaatikkoon. Sellaiset rahat eivät meillä siunausta kanna.

Ukko ei sen jälkeen sanaakaan puhunut Liisun kanssa. Yöllä, kun kaikki lapset nukkuivat, kuuli äiti Liisun yhä huokailevan. Kuu pilkisti torpan pienestä ikkunasta sisään, ja sen himmeästi huonetta valaistessa hiipi

äiti Liisun vuoteen luo, syleili tyttöä ja kuiskasi: — Erehtynyt lapsi, olen iloinen, kun olen taas saanut sinut omaan kotiin, täällä voin Jumalan avulla paremmin suojella sinua maailman viettelyksistä.

Liisu nyyhkytti, mutta äidin syleily, oma koti ja tunnustus, jonka hän oli suoraan tehnyt, vaikuttivat sen, että hänen sydänparkansa sai levon ja hän nukkui rauhalliseen uneen niinkuin ennen lapsena.

Seuraavana pyhänä läksi Korkeanummen ukko kirkolle. Kun hän kirkosta poistui, kopeloitsi hän kauan kolehtilaatikon luona ja meni sitten pappilaan.

Kun kirkkoherra ja lukkari tyhjensivät kolehtilaatikoita, ihmettelivät he, että sieltä löytyi kokonaisia seteleitäkin.

— Tänäänhän oli paljon kartanoitten herrasväkeä kirkossa, — sanoi lukkari. — Harvoin ne käyvät Herran huoneessa; tahtoivat nyt edes vähän runsaammin laskea rahaa laatikkoon.

Sitten kirkkoherra läksi kotiin. Siellä hänelle ilmoitettiin, että Korkeanummen torpan isäntä oli pappilassa ja pyysi päästä kirkkoherran puheille. Hänet otettiin heti vastaan. Heidän välillään oli pitkä keskustelu. Mitä pappi lienee ukolle sanonut, sitä hän ei milloinkaan puhunut, mutta kotiin tultuaan oli hän paljon lempeämpi Liisua kohtaan kuin edellisinä päivinä.

Vähitellen kaikki tuli entiselleen. Liisu oli ahkera työtä tekemään ja reipas ja kuuliainen vanhemmillensa, joten hän täydellisesti voitti heidän rakkautensa takaisin.

Vuodet vierivät, eikä Liisusta kukaan puhunut pahaa sanaa. Naapuristossa kaikki häntä kunnioittivat. Maijalan emäntä oli monta kertaa koettanut saada häntä takaisin palvelukseensa, mutta sinne ei Liisu enään tahtonut.

Naapuritorpassa oli nuori Eetu niminen isäntä, joka kauan oli mielihyvällä katsellut Liisua. Viime aikoina hän usein oli tullut Korkeanummelle; oli aina joku pieni asia, jota hänen täytyi toimittaa naapuritorpassa. Liisun vanhemmat huomasivat hyvin, että hän tuli tytön tähden.

Eräänä päivänä sanoi Liisun äiti:

— Tyttöseni, Eetu käy täällä hyvin usein, sinun tähtesi hän täällä käy. Hän on kelpo poika, sopisihan sinunkin hänestä pitää.

— Oi äiti, pelkäänpä että jo liiaksikin hänestä pidän. Ei olisi minun pitänyt kiintyä häneen eikä kehenkään.

Kaksi viikkoa myöhemmin oli Liisu siskojensa kanssa ollut heinäniityllä, mutta hän läksi vähän aikaisemmin kuin muut kotiin iltaaskareille. Hän oli kävellyt kiireesti, huivi oli valunut niskaan ja hänen punaisenkellertävät hiuksensa hohtivat ilta-auringon valossa kuin kulta. Hän oli sangen soma, sen huo-

masi naapurin Eetukin, joka odotellen häntä seisoi tuvan akkunan ääressä häntä katselemassa.

— Kas Eetu, olethan sinäkin täällä! Olin heinäniityllä, mutta täytyi tulla ilta-askareille, siskot jäivät vielä loppuja haravoimaan. Joko teillä on heinä tehtynä?

— Ei vielä kaikki. Mutta katsoppas Liisu, minä olen kauan aikonut sanoa sinulle, mitä joka päivä on mielessäni, ja siksipä tulin tänne, sillä nyt en enää saanut rauhaa — nyt minun täytyy kysyä, tahdotko tulla vaimokseni?

Liisua vähän vavistutti, mutta sitten hän hetken perästä rohkaisi mielensä ja virkkoi: — Ennen kuin vastaan, tahdon kertoa sinulle erään tapauksen elämästäni, kentiesi et sinä sitten enään minua rakastakkaan, kun sen kuulet.

— Sinua rakastan aina ja sinua tahdon aina tästälähin tukea!

Onnellinen hymy näkyi Liisun huulilla hetkisen, mutta sitten hän jälleen kävi vakavaksi ja rupesi kertomaan sen kesän tapahtumista, jona hän Maijalassa palveli . . . Aina sen mukaan kuin hän kertoi, kalpenivat Eetun posket, ja vihdoin hän kääntyi poispäin, tarttui ohimoihinsa ja huudahti: — Olet siis ostettu nainen! — ja niin hän kiirehti pois tuvasta.

Äiti oli tullut sisälle heidän huomaamattansa. Nyt Liisu itkien syöksyi hänen kau-

laansa, huudahtaen: — Äiti, äiti, *hänkin* lausui nuo kovat sanat ja läksi! Sinä yksin, äiti, et tuomitse, eikä myöskään — Jumala!

— — — — — — — — — — —

Eräässä taulunäyttelyssä oli kaikkien ihailun esineenä taulu, kuvaava nuorta naista, joka juuri aikoi viskautua viileään järveen kylpemään. Se oli ihana kuva, joka piirre hieno ja soma. — Katsoppas tuota vartaloa ja olkapäiden pyöreyttä, — sanoi eräs herra toverilleen, — ja iho — se on kuin sametti, niin pehmeä ja kaunis. Mainio taiteilija, ihana kuva!

Näin tätä kuvaa ihailtiin — toiset tulivat ja toiset menivät, aina yhä uusia ihailijoita karttui.

Mutta kaukana sydänmaassa, Korkeanummen torpassa istui tyttö, jonka nuoruudenonni oli särkynyt.

IMATRA

Satu.

Imatra oli ihana impi, kaunis Karjalan neito; hänellä oli kiharat kullanvälkkeiset, silmät taivaansiniset, vartalo soman solakka. Hän asui isänsä majassa, Emäkosken lähellä, eikä tullut sitä nuorukaista koskelle, joka ei käytyänsä Emäkosken talolla olisi mieltynyt ihanaan Imatraan. Turhaan he kuitenkin katsoivat hänen säihkyviin silmiinsä, sillä kylmäksi jäi tämän korskean neidon sydän. Ei yksikään nuorukainen voinut sitä tuleen sytyttää.

Vaan tapahtuipa kerran, kun Imatra eräänä iltapäivänä kulki metsässä marjoja poimimassa, että hän siellä näki miehen, joka oli nurmelle nukkunut, sammalmätäs päänaluksena. Ammuttu kontio oli oikoisenaan hänen jalkojensa edessä. Tyttö hätkähti ja aikoi rientää pois, mutta ei voinut lähteä paikaltaan; hän vain jäi katselemaan nuoren metsästäjäsankarin miehuullista muotoa ja hänen kirkasta kaunista otsaansa. Samalla nuoru-

kainen heräsi. Hän ei ensin tietänyt, näkikö hän edessään unikuvan, vai oliko tämä todellinen elävä olento. Hän hieroi silmiään, ja tyttö sanoi:

— Mistä kaukaa olet, sankari, en ole sinua ennen nähnyt näillä seuduilla?

— Mistä tiedät, kaunis impi, että sankari olen?

— Näen metsänkuninkaan jalkojesi edessä kaatuneena, siitä sankarin tunnen. Mutta vielä jäin vastausta vaille — kysyin, mistä tulet?

— Tulen Hämeen kankahilta, joilla jo lapsena olen tottunut jousta käyttämään ja kivisellä kirveellä petoja tappamaan. Kotini on korkean vaaran rinteellä, saarikkaan järven rannalla, mutta siinäkin ihanassa seudussa tuntui jo oloni ahtaalta ja niin päätin lähteä tänne Karjalan seutuville, kuuluisaa Emäkoskea katsomaan. Tuolla kankaalla jouduin kontion kanssa taisteluun, ja kaadettuani sen vihdoin, väsyin niin, että laskin tähän levolle.

— Seuraa kanssani, nuori sankari, isäni talolle, — sanoi Imatra, — isäni palvelijat ja juhdat saavat tuoda kontion perille, ja sinua pyydän tervetulleeksi pöytäni ääreen.

— Kiitos, neito! Mutta kuka olet sinä, ihana impi, joka minua luoksesi kutsut?

— Olen Imatra ja isäni nimi on Koskenhaltija. Mutta miksi sinua, sankari, nimitetään?

— Nimeni on Paasi ja kotitaloni nimi on Metsävaara.

— Näin jutellen he olivat jo ennättäneet Koskenhaltijan talolle, johon Emäkosken kohina alati kuului.

Koskenhaltija oli komea, ryhdikäs mies. Kun hän tuli Paatta vastaan, katselivat he toisiaan hetkisen, ja sitten Haltija, joksi isäntää enimmiten nimitettiin, paiskasi kättä Paadelle ja sanoi hänet tervetulleeksi, käskien häntä käyttämään hänen juhtiaan ja palvelusväkeään ikäänkuin ne olisivat hänen omiaan olleet. Nuorukainen viihtyi ja menestyi erinomaisesti tässä talossa. Hän viipyi päiviä, viipyi viikkoja ja käveli joka päivä ihanan Imatran keralla Emäkoskea ihailemassa, ja nuoret katsoivat toistensa silmiin, ja outo, ennen tuntematon tuli syttyi molempien sydämmiin. Ennenkuin heinäkuu oli lopussa, oli ihana Imatra Paaden morsian, ja elokuun lopulla piti heidän häänsä vietettämän. Häälahjoja tuli läheltä ja kaukaa, ja kaikkialla puhuttiin siitä, että eräs metsästäjäsankari nyt vihdoinkin oli voittanut omakseen ihanan Imatran.

Toivottu hääpäivä tuli vihdoin. Vieraita saapui suurissa määrin, suku oli laaja ja mahtava ja kansaa kokoontui morsianta katsomaan aina lähipitäjien periltäkin; sillä morsiamen kauneus oli kuuluisa.

Ennenkuin morsianta ruvettiin pukemaan, sanoi sulhanen: — Hyvästi, armas, vähäksi aikaa! Minä menen koskeen huuhtomaan itseäni ja puen sitten sulhasvaatteet ylleni; sitten tulen sinua noutamaan ja lähdemme yhdessä hääsaliin vieraittemme luo.

— Mene, mutta ole varovainen, virta on petollinen.

— Ole huoleti, en mene sen pyörteisiin. — Hän lähti, ja sillä aikaa Imatra pukeutui morsiameksi. Kun neitoset olivat pukeneet hänen yllensä valkoisen silkkihameen, kysyi Imatra: — Olenko jo niin kaunis, että voin mennä sankariani vastaan?

— Ei vielä, — kuului vastaus, — vielä on hohtavat rannerenkaat käsivarteesi ja somat soljet rintaasi kiinnitettävät.

Hetken perästä kysyi Imatra jälleen: — Joko nyt saan mennä sankariani syleilemään?

— Ei, — vastasi eräs neitosista, — morsiuskruunu ja ihana huntu, jossa hopeapilkut kimaltelevat kuin kastehelmet, ovat vielä päähäsi kiinnitettävät.

Hetki kului vielä, ja Imatra seisoi valmiiksi puettuna kaikessa ihanuudessaan.

— Tule minun sankarini pian, — sanoi Imatra, — niin lähdemme väkijoukkoon! — Mutta sankaria ei kuulunut. Imatra lähetti yhden neitosista ilmoittamaan, että hän oli valmis. Kului hiljainen hetki, kului toinen,

ei neito tullut takaisin. Imatra alkoi käydä levottomaksi, hän lähetti toisen neidon kuulustelemaan, mutta kun ei tämäkään tullut takaisin, syntyi hänen sydämmeensä synkkiä aavistuksia ja hän sanoi: — Menen itse sankariani etsimään! Jos hän on elävitten joukossa, niin ei kukaan voi estää häntä luokseni tulemasta, mutta jos . . .

Hän ei ennättänyt enempää sanoa, ennenkuin ovi aukeni ja molemmat morsiusneidot syöksyivät vapisevina sisään.

— Missä Paasi? — kysyi Imatra.

— Kosken kuohuissa, — huudahtivat neitoset. — Hän meni uimaan, vesi oli noussut, virta oli hänen uimapaikallaan entistä väkevämpi, se vei, vei pyörteisiinsä uljaan sankarisi!

— Pois tieltä! — huusi Imatra ja riensi Emäkoskelle, jonka partaalle hääjoukko, sulhasen onnettomuuden kuultuaan, nyt oli kokoontunut. Tänne tultuaan huusi Imatra: — Tuolla, tuolla on Paasi! Nyt, sankarini, olen valmis sinua syleilemään! — ja silmänräpäyksessä, ennenkuin hänen kauneudestaan häikäistynyt kansa ennätti tointua, oli hän jo heittäytynyt Emäkosken pyörteisiin.

Vanha, mahtava Haltija riensi rannalle, vaan tässä ei hänen mahtavuutensa auttanut mitään, Emäkoski kyllä piti saaliinsa.

Mutta elokuun iltoina, milloin tuuli oli ty-

ven ja kuu valaisi seutua, istui vanha Haltija kosken partaalla ja oli näkevinään Paaden ja hänen helmassaan Imatran, jonka morsiushunnun koski viskasi korkealle ilmaan. Se oli tuo kaunis huntu, jonka hopeapilkut kimaltelivat kuin vesihelmet.

Tästä tapauksesta asti on Emäkoski saanut nimen »Imatra». Vuodet ovat vierineet, sukupolvet nousseet ja kadonneet, mutta yhä vielä, kun matkustaja katselee Imatran koskea, näkee hän siellä kosken kuohuista nousevan Paaden ja Imatran, sekä hänen vesihelmistä kimaltelevan ihanan morsiushuntunsa.

ENTINEN KAPPALAISENTILA JA SEN ASUKKAAT.

Nuori lukijani, joka elät nykyajan mukavuudessa, matkustat höyryhevosella, ostat tehtaissa valmistetut vaate-aineet, joita koneella ompelet tai annat ommella, — jolle kaikenmoiset koulut ovat avoinna, joissa saat tyydyttää sekä tietopuolista että käytännöllistä opinhaluasi, sinua pyydän seuraamaan minua vanhojen muistojen maailmaan 1840 luvun keski-aikoihin. Tahdon saattaa sinut ystävälliseen, vieraanvaraiseen maapappilaan eli kappalaisen taloon. Siellä saat tutustua kappalaisperheeseen ja nähdä, miten täällä siihen aikaan lukuisaa lapsilaumaa kasvatettiin.

Kappalaisentila, josta aion kertoa, sijaitsi Satakunnassa erään syrjämaantien varrella, lähellä kosken rantaa. Asuinrakennuksessa oli sali, sen oikealla puolella kaksi kammaria. Toiseen näistä mentiin salista ja sitä nimitettiin vieraskammariksi. Toinen oli porstuakammari, josta ovi kävi sekä salin edustalla

olevaan pitkään porstuaan että vieraskammariin. Salin vasemmalla puolen oli suuri, koko rakennuksen levyinen huone, jota nimitettiin »isoksi kammariksi». Se oli neliskulmainen, ja kaksi akkunaa oli molemmilla puolin ja ne olivat varustetut vahvoilla luukuilla, jotka pantiin aina kiinni niin pian kuin kynttilät sytytettiin. Ikkunat olivat yhdenkertaiset, ja talvella, kun pakkanen loi niihin jääkukkiaan, oli lasten suurimpana huvina painella kuvia jäähän sormustimella, avaimella ja millä milloinkin. Isosta kammarista meni ovi kylmään porstuaan, jonka toisella puolella oli kylmä kyökki. Siinä kyökissä valmistettiin ruokaa perheelle, jossa oli kymmenen lasta.

Pastori, joka oli harmaahapsinen, kun minä hänen opin tuntemaan, oli filosofian maisteri, ja hänen rouvansa, rovastin tytär, oli Turussa käynyt erään ranskattaren asumakoulussa (täyspensionissa). Molemmat siis olivat saaneet parhaan sivistyksen, mitä siihen aikaan oli tarjona. Mutta kappalaisen tilalla tuli oppia yksinkertaisuuteen, sillä täällä ei ollut suuria mukavuuksia tarjona. Pastori oli kuitenkin lisäksi rakennuttanut itselleen vähäisen syrjärakennuksen, jossa oli isompi vastaanottohuone ja pieni varastohuone sekä ullakkokammari, jossa perheen pojat ja »sähtöri» eli koti-opettaja asuivat. Vanhemmille

lapsille pidettiin koti-opettajaa, kunnes oli välttämättömän tarpeellista lähettää pojat kouluun. Tyttöjä ei jaksettu kouluttaa, vaan vanhemmat siskot saivat sitten opettaa nuorempia.

Lukijaani ehkä huvittanee tietää, miten tämän pappilan huoneet olivat sisustetut. Vierashuoneessa oli patjoitetut, mutta joustimettomat huonekalut, kahdenmaattava sänky, joka sivultapäin oli ulosvedettävä, siinä punainen, erittäin kaunismuotoisiin kuvioihin ommeltu silkkipeitto ja tämän päällä neljä korvapatjaa, joitten päällinen oli leveällä reikäompeluksella varustettu. Nämät päälliset, joihin tyttäret olivat ompelukset tehneet, olivat aina häikäisevän valkoiset, ja koko vuode oli huoneen kaunistus, vaikka sen eteen nykyaikana kiireimmiten hankittaisiin varjostin, koska muuten ei huone olisi comme il faut, eli niinkuin olla tulee. Salissa oli valkoiseksi maalatut huonekalut: pitkä sohva, puolatuolit ja saranapöytä, jonka lappeet olivat pyöreät. Yleensä kaikista pöydistä nurkat olivat pyöreiksi vuollut, jotta lapset eivät loukkaisi itseään niihin. Sitten oli vielä suuri valkoiseksi maalattu astiakaappi, jonka päällä aina oli kirkkaaksi kiillotettuja kynttiläjalkoja kynttilöineen, rivitettynä siten, että korkeimmat olivat keskellä ja toiset molemmin puolin pituutensa mukaan, niin että niistä syn-

tyi kiiltävä kaari astiakaapin päälle. Näitä käytettiin vain kun vieraita tuli, mutta niitten täytyi aina seisoa siinä valmiiksi kiillotettuina. Vielä oli salissa kahden istuttava keinutuoli, pari piironkia, muutamia pieniä pöytiä ja kahden maattava päästä vedettävä sänky, jonka peitteenä oli kotona kudotusta ja kotona »ehtapunaseksi» painetusta kokovillakankaasta ommeltu peite. Tämä yksinkertainen huone valkoisine kalustoineen, jota lisäksi vielä lasinen kattokruunu ja muutama viheriä kasvi koristi, teki erittäin miellyttävän vaikutuksen jokaiseen talossa kävijään. »Iso kammari» oli yhteisenä työhuoneena. Sen ylipäässä työskentelivät pastorin rouva tyttärineen ja toisella puolen huonetta palvelijattaret. Varsinkin kun perheen jäsenillä oli työnä kankaan kutominen tai kehruuta tai muuta sellaista, josta tomua syntyi, soveltui tämä parhaiten työhuoneeksi. Porstuakammari oli vanhempien tyttärien hallussa; siellä oli heillä tyyssijansa, kun joskus tahtoivat kirjoittaa ystävilleen tahi ommella joululahjoja y. m. Enimmiten kuitenkin istuttiin isossakammarissa. Siinä oli keskiseinällä suuri, kalkittu tiilinen uuni, josta loimoava tuli talvisin levitti suloista lämpöänsä. Kyliä ei paljon kuljettu, mutta erittäin vieraanvaraisesti otettiin vastaan sekä etäämpää tulleita vieraita että pitäjäläisiä. Emännät

olivatkin hyvin halukkaita tulemaan tuliaismyttyineen pastorin rouvaa katsomaan, kun kirkolle saapuivat, ja »pastorskalla» oli aina hyvää kahvia kotoisten nisusten kera heille tarjottavana ja monta hyvää neuvoa annettavana. Tyttäriltä vieraat saivat uusia kankaanmalleja, ja näistä töistä jutellessa tuli pastorin väen ja pitäjäläisten väli tuttavallisemmaksi ja rakkaammaksi.

Kevättalvesta alkoi kankaankutomisen aika. Silloin pappilassa melkein lakkaamatta oli kolmet kangaspuut paukkumassa, ja niin ahkeraan kudottiin, että pikkusiskot saivat olla hyvin joutuisia ennättääksensä lukea läksynsä ja voidakseen tehdä niin paljon puolia, kuin kutojat saivat käytetyksi. Illan tultua ei enään kudottu, vaan sitten saivat lapset leikkiä, ja jos ilma oli kaunis, lähti perhe kävelemään.

Talvi-iltoina, kun oli kirkas tähtitaivas, isä tavallisesti huomautti lapsille tähtiä ja kertoi niitten nimet. Toisinaan taas katseltiin revontulia, kun niitä sattui näkymään, ja isä jutteli, mistä niiden luullaan syntyvän. Ne olivat hauskoja iltoja nuot. Kotiin tultua isot siskot ja äiti kehräsivät tai ompelivat ja joku joukosta luki ääneensä jotakin hyvää kirjaa. Isällä oli hyvä kirjasto, ja hänen veljiltään, joista yksi oli professori, saatiin myöskin aina valittua ja sivistyttävää lukemista.

Ikävystyä eivät lapset milloinkaan saaneet. Jos joku valitti ikävää, niin äiti heti keksi nurkujalle uuden työn, ja tosi oli, että ikävä heti haihtui. Heillä oli tehtävänä kaikenlaisia pieniä töitä, joita tarpeellisiksi katsottiin. Ne muuttuivat aina sen mukaan kuin lapset varttuivat ja tulivat kykenevämmiksi. Jos he olivat ahkeria, kertoivat vanhemmat siskot jonkun sadun, ja tämäpä vasta ahkeruuteen kehotti.

Vanhemmat tyttäret hoitivat taloutta. Heillä oli vuorotellen viikkonsa. Se, jolla oli viikko, kulki talvella koko aamupäivän lammasnahalla vuoratussa päällysnutussa, sillä hänen täytyi käydä kylmässä kyökissä, kellarissa ja aitassa antamassa esiin, mitä sieltä tarvittiin. Iltapäivällä riisuttiin nuttu pois, ja silloin hänellä oli aikaa istua toisten parissa. Lauantaina klo 6, kun iltakellojen ääni kuului kappelin kirkosta, asetettiin kaikki rukit syrjään ja muut käsityöt pois. Silloin ruvettiin jo pitämään pyhää.

Keväällä edellisen vuoden liinakankaat valaistiin ja sitten niistä ommeltiin liinavaatteita koko perheelle. Kyllä silloin ahkerassa työssä tuli olla, kun kankaat leikattiin ja ommeltiin. Ei ollut konetta avuksi, mutta hyvin ne työt sujuivat, ja erinomaisen virkistävältä tuntui, kun perheen jäsenet työn jälkeen kokoontuivat saliin kahvipöydän ympärille ja

siinä keskustellen vähän aikaa lepoa nauttivat.

Säätyläisiä ei kappelissa ollut paljon. Jos niitten pariin mieli, täytyi lähteä emäkirkolle, ja joskus lähdettiinkin, vaikka se tapahtui jotenkin harvoin, kun matka oli pitkä. Kappalaisen lähimmässä naapuristossa oli kyllä suuri kartano, mutta siinä asui ainoastaan eräs vanha rikas aatelismies. Hän kyllä silloin tällöin kävi pastoria tervehtimässä ja oli hyvin tervetullut setä lapsillekin, mutta yhdenikäisiä kumppaneita he kuitenkin kaipailivat joskus.

Eräänä päivänä tuli pastorille tieto, että kartanon herra oli sairastunut, ja jonkun päivän kuluttua hän oli kuollut. Kappalaisen perheessä oli suru suuri. Ukkoa kaivattiin paljon, sillä nyt oli ainoa naapuri poissa. Sitten seurasi pesän selvitykset ja perilliset ilmaantuivat omaisuutta jakamaan, kuten tavallista on, vaan ei kukaan voinut ottaa osalleen tuota suurta kartanoa. Se täytyi myydä, ja sen osti eräs varakas entinen nimismies, jolla oli 6 lasta.

Suurella uteliaisuudella pastorin perhe odotti näiden uusien naapurien tuloa, ja ennen pitkää kuultiinkin, että he olivat saapuneet.

Eräänä kauniina aamupäivänä he sitten tulivat kappalaisen perheen tuttavuutta teke-

määän, ja oi sitä iloa, mikä tästä syntyi varsinkin papin nuoremmille lapsille, joiden ikäisiä kartanon lapset olivat. Isot siskot pääsivät aina mukaan, kun isoon pappilaan lähdettiin emäkirkolle, mutta nuorempien täytyi odottaa siksi, kunnes tulisivat vanhemmiksi. Nyt oli naapurissa juuri heidän ikäisiänsä, ja tämä vasta oli hauskaa. Päätettiin usein olla yhdessä ja niinpä oltiinkin, kun vielä vanhempien neuvottelusta tuli päätös, että pastorin vanhin kotona oleva tytär (kaikkein vanhin oli nimittäin jo naimisissa ja omassa kodissaan), samalla kuin hän opetti nuorempia siskojaan, myöskin opettaisi naapurin lapsia. Yhdessä toisten yhtäikäisten kanssa työskenteleminen vaikutti siten, että oppitunnit olivat päivän hauskimmat hetket.

Toukokuun loppupuolella ruvettiin puutarhatyöhön. Lapset saivat kukin muokata itselleen pienen maan ja muodostaa ja jakaa sen oman kauno-aistinsa mukaan kukkapenkereiksi ja kyökkikasviksia varten, sekä kylvää ja hoitaa sitä mielinmäärin. Kasvi-aikana tuli kyllä pian näkyviin, jos joku unhotti maansa tahi muuten oli huolimaton, sillä kasvi on arka kuten lapsikin, ei se viihdy eikä menesty, ellei saa osakseen rakkautta ja hoitoa. Mutta kappalaisen lapset hoitivat kasvejaan. Jos joskus olivat ne unhottaneet, niin koettivat he sitä innokkaammin parantaa, mitä oli-

vat laiminlyöneet. Isä rakasti suuresti kukkia, ja aamuisin, jolloin hän aina oli kävelemässä, oli hänen tapana käydä katselemassa tyttöjensä kukkapenkereitä. Niin hän tiesi sitten kertoa heille, kun heräsivät, kenen maahan oli puhjennut uusia kukkia. Mutta jos hän joskus toi sellaisen viestin, että kasvit kosteuden puutteessa nuokkuivat, oli se niin ikävä asia, ettei se lapsi enää milloinkaan unohtanut kastaa pieniä lemmikkejänsä.

Aina siitä asti kuin nurmi rupesi vihannoimaan ja kevään ensi kukat puhkeamaan, saivat lapset seurata isäänsä kävelymatkoille ja etsiä kaikenlaisia kasveja, joita sitten tutkittiin, ja jos he löysivät jonkun harvinaisen kukan, niin saivat palkinnon. Nämät kävelyretket olivat kovin hauskoja. Vaikka lapset muutenkin metsiä ja niittyjä samotessaan poimivat harvinaisia kasveja, joita sitten veivät isän tutkittavaksi, niin eipä se ollut niin hauskaa, kuin isän kanssa yhdessä kulkeminen. Kotiin tultua sitten yhteen ääneen ilmoitettiin äidille, miten harvinaisia kukkia oli löydetty ja miten »hirveän» hauskaa oli ollut.

Iloisin aika oli se, jolloin veljet olivat kotona koululomalla, ja sinä päivänä, jona heitä odotettiin kotiin, oli perheessä juhla. Huoneet olivat kaikki varta vasten siivotut. Sisäpiika, joka lasten pienenä ollessa oli heitä hoitanut ja kauan talossa oltuaan oli käynyt

ikäänkuin perheen jäseneksi, tahtoi myöskin puolestaan jotakin erityistä sievistystä tehdä yksinkertaisiin huoneisiin, ja koristi lehdillä uunien juuret. Siskot asettivat kukkia maljoihin sekä veljien kammariin että muihin huoneisiin. Äiti ja isot sisaret valmistivat kaakkuja, ja illalla, kun kaikki oli valmista, lähtivät siskot veljiänsä vastaan.

Veljiä oli kolme. Nyt oli vanhin käynyt pääkaupungissa suorittamassa ylioppilastutkintonsa ja palasi laivalla Turkuun, josta häntä nuorempien veljien kanssa odotettiin tulevaksi. Siskot istuivat metsään maantien varrelle, ja joka kerta kun kuului ratasten jyrinää, toivoivat he jo näkevänsä odotettuja, mutta tuon tuostakin toivo pettyi, — oli joku ohikulkeva vain. Vihdoin, vihdoin veljet kuitenkin tulivat. Huomattuaan siskot, heilutti ylioppilas lyyryllä varustettua lakkiaan tervetuliaisiksi, ja tultuaan lähelle, riensivät kaikki rattailta alas. Tomuisia he olivat, kun kesähelteessä päivän mittaan olivat ajaa täristäneet 9 peninkulmaa, mutta tomua pelkäämättä siskot heitä syleilivät, ja sitten astuttiin jalkaisin loppumatka siskojen kanssa yhdessä kotiin.

Kotona sitten istuttiin vähäksi aikaa isän ja äidin pariin teepöydän ääreen, ja vanhemmat kyselivät kaupungin uutisia, mutta äiti, joka etenkin ajatteli lastensa terveyttä, ilmoitti,

että sauna oli lämmitetty valmiiksi kylpemistä varten, ja nyt heidän siis oli tarvis mennä huuhtomaan matkatomut pois. Saunasta tultua syötiin iloisesti pakinoiden illallinen, luettiin kappale raamatusta ja mentiin levolle.

Aamulla nuoret herrat saivat nukkua kauan, ennenkuin heille vietiin kahvia, ja kylläpä se uni makealta maistuikin. Oli niin huoletonta, niin sanomattoman suloista tässä isän ja äidin kodissa, jossa rakkauden valo kaikkialla pilkotti esiin hyväillen, lämmitellen! Kun pojat vihdoin unesta virkistyneinä tulivat aamiaiselle, oli äiti jo ennättänyt laskea heidän vaatteensa, oliko kaikki tallella, ja katsoa mitä oli paikattavaa ja mitä parsittavaa.

Kappalaisen lapsilla oli kaikilla hyvät laululahjat. Toisilla tosin oli vahvemmat, toisilla heikommat äänet, mutta kaikilta laulu hyvin sujui, ja hauska oli nähdä, kun he istuivat piirissä salissa ja vanhin veli, joka lapsista oli viides järjestyksessä, opetti siskojaan laulamaan. Kun sitten joku laulu oli valmiiksi harjoitettu, pyydettiin isää ja äitiä kuuntelemaan. Nyt seisottiin juhlallisina laulamassa, ja silloin äidin tarkka korva pian huomasi, jos joku ääni ei vielä ollut tarpeeksi harjoitettu. Monessa tilaisuudessa tämä siskolaulukunta huvitti laulullaan sekä muita että itseänsä.

Kappalainen piti kodissaan rippikoulua sitä tointa varten siistityssä väentuvassa, ja kun tilaisuus aina alettiin ja lopetettiin virren veisuulla ja rukouksella, olivat kappalaisen lapsetkin mukana veisaamassa, jotta rippikoululaiset paremmin oppisivat virren nuotin, sillä siihen aikaan ei ollut kappelin kirkossa urkuja eikä edes harmoniota.

Juhannuksena laskettiin rippilapset pyhälle ehtoolliselle, ja silloin pastorin perhe koristi kirkon koivuilla ja sireenin oksilla. Rippilapset kokoontuivat pappilaan, saadaksensa viimeiset neuvot rakkaalta opettajaltaan, ja sitten he avopäin seurasivat häntä lähellä olevalle kirkolle. Kirkonmäellä seisoi jo suuri kansanjoukko odottamassa tätä paimenta, kun hän tuli laumansa kanssa. Näin oli hän jo tullut monta vuotta, ja usein oli joku hänen omista lapsistaan tässä joukossa.

Jumalanpalveluksen päätettyään oli pastori jokseenkin väsynyt, sillä hän oli yksinäinen pappi seurakunnassaan, mutta hän rakasti seurakuntaansa samoin kuin seurakunta häntä, ja tässä molemminpuolisessa rakkaudessa työ sujui helpommin, vaikka se joskus kävikin vaivalloiseksi. Pieneksi hetkeksi hän tavallisesti päivällisen jälkeen pani levolle ja sitten hän jälleen oli virkeä. Niin oli hän tehnyt eräänäkin juhannuspäivänä, ja levättyään hän iltapuolella läksi perhei-

neen kävelemään naapuritaloon vievää tietä pitkin. Puolitiessä naapurilaiset tulivat heitä vastaan, he kun myöskin olivat kävelymatkalla. Kumpaisetkin kehoittivat toinen toisiaan luokseen tulemaan, mutta pastori pääsi kuitenkin voitolle, pappila kun oli vähän lähempänä.

Iltapäivä oli ihana ja täynnä kesäistä tuoksua, niinkuin se juhannuksena on. Metsää ei ollut lähellä, sen huminaa ei kuulunut, mutta sen sijasta kuului kosken alituinen vieno kohina. Pastorin rouva järjesti kahvipöydän vanhan tuomen siimekseen, ja kun seuran vanhemmat jäsenet juuri olivat asettuneet paikoilleen, kuului ratasten jyrinää. Sieltä tuli emäkirkolta rovastin perhe vaunuissa ja kääseissä ajaen. Tervetulleita he olivat ja vastaanotto oli sydämmellinen. Kahvipöydän ääreen he kaikki asettuivat, mutta kun vähän aikaa oli pakinoitu, rupesivat lapset leikkimään. Rovastin nuoret olivat jo täysikäisiä, mutta lasten ilo tarttui piankin nuoriin, ja niin rupesivat hekin mukana leikkimään leskistä, haukkaa ja kyyhkysiä y. m. Palloja ja renkaita viskeltiin, ja vanhemmat katselivat ilokseen, miten somina nuot kirjavat pallot ja renkaat lentelivät ilmassa, ja miten pääskyset ikäänkuin pilaa tehden lentelivät niiden joukossa. Näin kului ilta rattoisasti, kun vuoroin leikittiin ja nautittiin yksinkertaisia virvokkeita.

Pastorin rouva oli yleensä hyvä keksimään kaikenlaisia hyödyllisiä huvituksia lapsilleen. Joskus he saivat luvan mennä naapurilaisten parissa hakemaan kukkia, joita lääkkeeksi käytettiin. Pastorin rouvan oli tapana kuivattaa pyörtänöpöllöjä (Achillea millefolium), johanneksen kukkia (Matricaria chamomilla) sekä valkoapiloita. Ensinmainitut pantiin viinaan, ja tätä käytettiin haavojen parantamista varten. Noista toisista valmistettiin teetä, jota juotiin kylmettymisen parantamiseksi. Pitäjäläiset, joilla oli pitkä matka kaupunkiin lääkärin luo (kunnanlääkäreitä ei siihen aikaan ollut), hakivat pappilasta aina ensi hätään noita rohtoja, joita ilmaiseksi saivat, ja monta kertaa niistä apua oli.

Vanhemmat siskot lähtivät myöskin usein kukanpoimintamatkoille, mutta he ottivat ompeluksensa mukaansa, vieläpä jonkun hyvän kirjan huviksensa sekä eväitä. He asettuivat sitten jonkun pellon syrjään, jossa oli kukkanurmi ja viidakko. Veljet rupesivat taittamaan viidakosta kukkakeppejä ja lapset juoksivat pellonpientareita pitkin kuivattavia kukkia etsimässä. Kun sitten kahviaika tuli, olivat isot siskot keittäneet kahvia ja kattaneet kiven kahvipöydäksi. Tämän kiven ympäri he sitten kaikin asettuivat kahvia juomaan. Sen jälkeen joku veljistä luki

ääneensä, toiset suorivat oksia kepeistä, ja pikkutytöt asettivat poimimiansa kasveja kimpuille. Kun työ oli tehty, lähdettiin uudestaan etsimään uusia aineksia, ja kun päivällisaika tuli, asetettiin eväät taas kivipöydälle, syötiin ilomielisinä hyvällä ruokahalulla ateria ja istuttiin taas pakinoiden ja työtä tehden, kunnes ilta joutui, jolloin lähdettiin kotia suuret taakat mukana. Hauskaa oli ollut ja terveyttä ulkoilmassa kartutettu. Lapset varsinkin olisivat suoneet, että näitä retkiä usein olisi uudistettu.

Elokuussa oli pastorin nimipäivä. Silloin tuli pappilaan paljon vieraita. Ulkona oli tilaa kyllin kesän aikana; silloin laitettiin nuorista koivuista lehtimaja pihamaalle ja vieläpä telttakin, johon käytettiin pastorin rouvan karkeita lakanoita.

Nimipäivän aattona puuhattiin niin, etteivät perheen nuoret jäsenet joutaneet edes ruoalle aterian aikana, mutta pastori ei ensinkään kysynyt silloin, missä he olivat, sillä hän kyllä tiesi, että siitä tulisi selitys seuraavana päivänä. Ja niin tulikin. Aamulla aikaisin heräsi pastori siihen, että hänen lapsensa sekä muutamat muut nuoret lauloivat hänelle laulun, jonka hänen vanhin poikansa oli sepittänyt ja asettanut johonkin tuttuun nuottiin. Kun pastori sitten astui ulos huo-

neestaan, näki hän pihalla lehtimajan ja teltan sekä lisäksi vielä äärettömän korkean nimipäiväriu'un lippuineen.

Aamupäivällä tulivat kaukaisemmat vieraat; niinpä kerrankin pastorin lankomies, eräs rovasti tyttärineen, sekä naapuripitäjän kappalainen rouvineen ja lapsineen. Iltapäivällä saapuivat pitäjän säätyläiset pastorille onnea toivottamaan. Nuoria etenkin kokoontui paljon kaikenikäisiä sekä kappelista että emäkirkolta, sillä pastorin suuressa perheessä oli myöskin kaikenikäisiä, ja varmoja oltiin siitä, että ystävällisesti kaikki otettiin vastaan. Nuoret olivat ulkona kaiken päivää. Siellä leikittiin, juostiin, viskattiin palloja ja renkaita ja tanssittiin piiritansseja. Iloisesti kului päivä. Vieraan kappalaisen lapsetkin valittivat, että pian jo täytyi lähteä, kun heillä oli pitkä matka kotiin. — Ette suinkaan vielä lähde, — sanoivat pastorin lapset, — yöksi te tänne jäätte. — Niin oli aiottu, — vastasivat vieraat lapset, — mutta äiti sanoi, että kun täällä on niin paljon vieraita sukulaisia, niin ei meidän sovi jäädä. Hän sanoi, ettei teillä ole tilaa. — Kyllä äiti tilaa laittaa, — vakuuttivat pastorin lapset. He riensivät sitten äidille puhumaan asiasta ja toivat jälleen tiedon, että äiti oli käskenyt heidän suruti jatkaa leikkiänsä, kyllä hän siitä huolta pitää, että vieraat jäävät. Ja niin kävikin.

Vieras pastori rouvineen sijoitettiin saliin, ja pitkän sohvan molempiin päihin tehtiin vuode heidän pikku tytöillensä. Pojat saivat tilaa kappalaisen poikien ullakkohuoneessa. Rovasti makasi vierashuoneessa, hänen tyttärensä porstuakammarissa, kappalaisen omat lapset isossakammarissa sekä aitan ylisillä, joka sitä varten oli hyvin sievästi siistitty. Isäntäväki nukkui pastorin omassa huoneessa syrjärakennuksessa. Yksinkertaista, vaatimatonta oli, ja tilaa oli kaikkien mielestä kylliksi.

Mutta perhe kasvoi ja varttui ja pastori rupesi huomaamaan, että runsaampi leipä oli tarpeen. Eräänä päivänä hän lähetti hakemuksen tuomiokapituliin, päästäksensä avonaisena olevaan kirkkoherran virkaan Hämeeseen, ja vaaliin hän pääsikin, sillä hän oli jo siksi vanha.

Kun pastori sitten kävi vaalia saarnaamassa, odotti häntä perhe mitä suurimmalla uteliaisuudella kotiin palaavaksi, sillä olihan kovin hauskaa saada kuulla jotakin tuosta paikasta, joka mahdollisesti tulisi olemaan heidän vastainen kotinsa. Ja pastori tuli ja kertoi tarkkaan, miten pappila sijaitsi ihanan järven rannalla suuren puutarhan ympäröimänä ja miten puutarhassa oli paljon omenapuita ja marjapensaita. Tämä oli varsinkin lapsille mieluista, heidän puutarhassaan kun

oli vain yksi omenapuu ja ainoastaan kuusi karviaismarjapensasta, eikä äiti antanut niihin koskea, hedelmät kun tarvittiin talouteen. Metsämarjoja heillä oli paljon, sillä niitä saatiin pitäjäläisiltä lahjaksi, ja itsekin lapset kävivät niitä poimimassa. Mutta puutarhamarjat — olisi se kumma, kun niitä saisi oikein tarpeeksi! Vanhemmat lapset kysyivät oliko pitäjässä paljon nuoria, äiti uteli montako huonetta oli, ja pastori piirusti koko pappilan. Pastorin rouva iloitsi toivossa, että hänenkin joskus olisi mahdollisuus päästä ahdingosta väljemmille aloille, mutta muisti samassa, että hyvähän tuo olisi muillekkin, tapahtukoon Jumalan tahto.

Muutaman viikon kuluttua ruvettiin odottamaan tietoja, miten vaalissa oli käynyt, mutta siihen aikaan kun ei ollut sähkölankaa eikä rautateitä ja postikin tuli harvoin, saatiin kauan tietoja odottaa. Vihdoin eräänä päivänä juuri viimeisessä rataskelissä saapui kappalaisentalolle vaunut, joissa istui kaksi tavattoman lihavaa herraa. He pyörivät ulos vaunuista ja kysyivät, oliko pastori kotona. Tähän saivat myöntävän vastauksen, ja sitten he astuivat pastorin huoneeseen. Ystävällisesti ja iloisesti ilmoitti toinen, että hän oli sen pitäjän nimismies, jonka kirkkoherraksi pastori äsken oli valittu, ja hänen toverinsa oli saman pitäjän henkikirjuri. He

olivat tulleet uutisia tuomaan tulevalle kirkkoherrallensa ja samalla myöskin tekemään tuttavuutta perheen kanssa. Selvää oli, että heidät ilomielin otettiin vastaan. Perheen jäsenet esitettiin vieraille. Pojat olivat jo kuitenkin oppilaitoksissa, mutta kuusi tytärtä oli esitettävänä.

Vieraat viipyivät yön yli ja seuraavana päivänä ennen lähtöään he ilmoittivat, että pastori vain antaisi tiedon, kuinka monta hevosta hän tahtoi talon tavaroita kuljettamaan, jahka muutto-aika tulisi, sillä pitäjäläiset tahtoivat tulla pappiansa noutamaan. Tämä ystävällisyys varsin liikutti pastoria, hän kiitti vieraitansa ja pyysi heitä viemään kiitoksensa myöskin pitäjäläisille.

Kun kappelilaiset saivat kuulla, että pastori muuttaisi pois, tulivat he häntä onnittelemaan ja samalla valittamaan, miten ikävältä tuntui, kun heidän rakas paimenensa lähtisi. Mutta muutto oli tapahtuva vasta seuraavana keväänä, ja vielä siis saivat hänen pitää siksi. Pastorin rouvalla ja hänen tyttärillään oli nyt paljon hommaa. Oli niin monenlaista, joka oli saanut kelvata vanhassa pappilassa pienissä huoneissa, mutta nyt, kun uusiin oloihin tultiin, täytyi hankkia yhtä ja toista parempaa, lattiamatoista alkaen. Näissä toimissa kului syksy nopeaan. Joulu tuli keskeyttämään töitä, sillä se vaati omat pienet

valmistuksensa. Lahjoja oli laitettava kullekkin, pieniä tosin, mutta niitä karttui kuitenkin koko joukko. Veljet toivat myöskin vanhemmilleen ja siskoilleen vähäiset lahjat. Nuoremmat olivat tuoneet pikkusiskolle pahvilampaan, joka määkyi, sekä haukkuvan koiran, mutta eivät malttaneet olla niistä puhumatta joulu-iltaan saakka, vaan veivät pikkusiskonsa ovensa taakse ja käskivät hänen siellä kuunnella, miten hänen joululahjansa ääntelí. Siinä tyttö ihastuneena kuunteli lampaan määkinää ja koiran haukuntaa, mutta esinettä hän ei saanut nähdä. Hän tietysti uteliaana odotteli joulu-aattoa, jolloinka tämä ilo kaikki tuli näkyviin.

Vanhin veli, ylioppilas, tuli kotiin täynnä kansallista intoa. Yliopistossa oli siihen aikaan syntynyt kansallinen herätys, jonka innostuttava voima nuorison mukana kulki laajalti kautta maan. Se oli myöskin tehnyt vaikutuksensa pastorin nuoreen ylioppilaaseen, ja hänestä se levisi koko perheeseen, joka jo ennen oli tällaiselle vaikutukselle altis. Ylioppilaskin oli tuonut myötänsä pieniä lahjoja, muiden muassa Suomettaren tilauskortin. Tämä lehti oli alkanut ilmestyä samana vuonna eli 1847 ja oli kyllä jo pastorilla, mutta ylioppilas tahtoi lahjoittaa sen siskoillensa heidän omaksi lehdeksensä.

Kaikkien joululahjojen osotteiden tuli olla

suomenkielisiä. Lahjat pantiin tavallisesti koppaan, joka sitten asetettiin teepöydän viereen, pastorin eteen, joka lahjat jakeli kullekkin. Mutta nyt oli voudin annettu veistää nuorimmalle pojalle suuri, anturoilla seisova puuhevonen. Tämä asetettiin kelkan eteen, ja kelkassa oli vähäinen arkku, johon joululahjakääröt laskettiin. Arkunkannen päälle oli kiinnitetty paperi, johon ylioppilas oli kirjoittanut seuraavat suomalaiset säkeet:

Kanteni auvatkaat ja nurkkani kääntäkäät nurin,
Lahjoja sille ja tälle ja noille ja näille ja niille
Löytynee sisältäin; ne suosioll' ottakaat vastaan,
Ehk'eivät kullast' oo eik' suuret arviostansa.

Joulupukeiksi naamioittuina ylioppilas ja keskimmäinen veli toivat lahjat sisään, pyytäen saada kantaa lahja-arkun pastorin eteen. Sen tehtyänsä he toivottivat, että vuoden perästä jälleen tapaisivat kaikki elossa ja terveinä, vaikka toisessa paikassa, Hämeen ihanien saaristen järvien rannoilla.

Pastori pyysi joulupukkeja istumaan teepöydän ääreen ja ottamaan osaa perheen joulu-iloon, mutta pukit sanoivat, että heillä vielä oli pitkät matkat kuljettavana. He poistuivat ja hetken perästä, pukua muutettuansa, tulivat muitten muassa istumaan pöydän ääreen, jossa kolmihaaraiset talikynttilät levittivät loistavaa jouluvaloansa.

Kun kaikki olivat lahjansa saaneet ja tee oli juotu, veisasi perhe muutamia jouluvirsiä, ja sitten pastori piti iltarukouksen koko perhekuntansa kanssa yhdessä, jonka jälkeen he illallista syötyään kaikin menivät levolle, ollaksensa kello viisi aamulla liikkeellä. Aamulla sitten sytytettiin kynttilät joka akkunalle, ja kirkkoon veivät palvelijat kolme paria kynttilöitä jalkoineen pappilan penkkiin ja itse saivat myöskin kynttilän kukin.

Hauskasti kului joululoma kappalaisen kodissa. Silloin vuoroon nautittiin herttaisen kodin suloudesta ja naapurien iloisesta seurasta. Paitsi hengellistä kirjallisuutta luettiin myöskin vähän jouluksi ilmestynyttä kaunokirjallisuutta. Nuoret leikkivät, tanssivat ja olivat toistensa parissa ajelemassa ja luistelemassa. Hiihto oli aivan tuntematon huvi siihen aikaan Satakunnassa. Hauskaa oli, raitista tervettä nuoruuden-iloa tässä kaikessa.

Mutta tämä virkistys-aika ei kauan kestänyt: tositoimet vaativat taas kaikkia työhön eri haaroille. Pojat läksivät oppilaitoksiin ja kotiväki toimieli muutto-aikaa varten.

Lumi suli, kevät tuli, kankaat olivat valmiiksi kudotut ja hangella valaistut. Pitkä mitta oli kudottu vaaleata kesäkangasta tyttärille, ja siitä vanhemmat tytöt valmistivat somat puvut itselleen ja pikkutytöille. Pojille myöskin kotona kudottiin kesävaatetta.

Huhtikuun loppupuolella sitten tuli kysymyskirje pastorin tulevilta pitäjäläisiltä, milloinka saisivat tulla kirkkoherraansa noutamaan. Pastori lähetti kiitollisen vastauksen. Omasta pitäjästä tuli myöskin saattajia lisäksi, niin paljon kuin vain tarvittiin, ja naapuri tarjosi vaununsa lainaksi, jotta perhe huonossa kelissä mukavammin pääsisi perille.

Joka päivä kävi kappelin isäntiä ja emäntiä lausumassa jäähyväisiä pastorille ja hänen perheellensä, ja kun pastori lähtösaarnansa piti, oli kirkko ahdinkoon asti täynnä, sillä kaikki tahtoivat saada kuulla rakasta opettajaansa, joka heillä oli ollut 30 vuotta. Kun pastori sitte kiitti pitäjäläisiänsä ja lausui heille viimeiset jäähyväissanansa, kuului itkun hyminä kautta koko kirkon.

Huhtikuun viimeisenä päivänä tapahtui muutto. Kaipauksella pastori ja hänen perheensä jättivät tämän seurakunnan, mutta toivo mukavammasta olosta toisessa paikassa kuitenkin kaipausta lievensi. Pari päivää matkustettuaan saapui uusi kirkkoherra perheineen perille. Omituisten tunteitten valtaamana saattoi hän omaisiaan tässä uudessa kodissa, näytellen heille huoneita, joissa kaikissa oli kahdenkertaiset ikkunat ja kaakeliuunit. Tämä viimeksimainittu seikka miellytti varsinkin lapsia, joista nuorin nyt oli

kymmenvuotias. He olivat emäkirkon pappilassa joskus ihastelleet tuollaista kiiltävää esinettä, ja nyt heidänkin kodissaan oli sellaisia.

Tässä ihanassa pappilassa oli kaikki mukavaa ja uudenaikaista, eikä siitä ole mitään uutta kerrottavaa nykyiselle nuorelle polvelle. Lopetan siis kertomukseni entisestä kappalaisentilasta ja sen asukkaista, jotka Hämeessä vietettyään ihanimmat nuoruutensa päivät sitten hajaantuivat mikä minnekin. Vanhukset ovat jo aikaa muuttaneet manalan majoille, ja lapset olivat kaikki kymmenen viimeisen kerran koossa nuorimman siskon häissä. Sitten eivät enään milloinkaan kaikki saapuneet yhteen, ja nyt jo useimmat heistä lepäävät turpeen alla.

PIKKU ERKKI.

Pohjois-Suomessa asui pienessä mökissä työmies nuoren vaimonsa kanssa. He olivat menneet naimisiin, kuten niin moni muukin heidän vertaisistaan, ilman muuta rikkautta kuin kaksi vankkaa, työhön kelpaavaa kättä.

Heikki ja Hilma perustivat kodin. Heikki rakensi pienen tupasen, ja sitten oli pesä valmis. He asettuivat erään sahan läheisyyteen, jossa Heikki kävi työssä, ja Hilma piti alituisesti hyvää kaljaa sahan työmiehille tarjolla, joten hänellä aina oli pieni käsiraha. Ja päivät kuluivat ja viikot vierivät iloisesti, ja taivas näytti niin siniseltä ja kirkkaalta, ikäänkuin sinne ei milloinkaan pilvenhattaraa syntyisi.

Ensimmäinen talvi meni ja sen perästä kevät ja kesä, aina yhtä tasaista rataa. Mutta toisena talvena oli perhe-ilo lisääntynyt; pieni Erkki oli tullut Heikin ja Hilman kotiin ihan kuin joululahjaksi. Tämä pieni vesa vei nyt äidiltä paljon aikaa, mutta vielä Hilma ehti

tehdä kaljaa yhtä kuin ennenkin, ja Heikki teki työtä kuin aimomies.

Vuodet riensivät eteenpäin, ja pikku Erkki kasvoi ja vaurastui. Hänellä oli jo ollut pieni siskokin, mutta kun paha kulkutauti, tulirokko raivosi, niin Jumala korjasi lapsen. Erkkikin oli ollut kovin huonona sairaana, mutta tuli kuitenkin terveeksi jälleen isänsä ja äitinsä iloksi.

Eräänä päivänä toi isä kaupungista tuliaisiksi Erkille kuvapaperin, johon suurilla kirjaimilla oli painettu: *Jeesus tulee!* Tämä oli ensimmäinen kuva, jonka Erkki oli nähnyt, ja sen vuoksi se tuli hänelle erittäin rakkaaksi. Ei hän silloin vielä paljon tietänyt rakkaasta Vapahtajastamme, mutta kun hän tuon kuvan näki, niin hän joka päivä kysyi äidiltänsä jotakin siitä; ja köyhä, oppimaton äiti saattoi kertoa kuvasta vaikka kuinka paljon, sillä jokainen kristittyhän tuntee kalliin Vapahtajamme Jeesuksen elämänhistorian.

Sittemmin sai Erkki nähdä monta kuvaa, mutta niistä ei mikään jäänyt niin hänen mieleensä kuin tuo ensimmäinen.

* * *

Aikojen kuluessa muuttuivat olot Heikin perheessä. Ja syynä siihen olivat »huonot

ajat», kuten sanotaan. Sahan omistaja teki konkurssin huonojen aikojen takia. Heikki jäi nyt työttömäksi. Hilma valmisti kaljaa, mutta se happani ennen loppumistansa; ei tullut ostajia. Työtä etsittiin vähän aikaa, mutta kovin niukasti sitä saatiin.

Kuukausia kului, ja vihdoin, kun varat tuntuvasti vähenivät, päätti Heikki, samaten kuin moni muu ennen häntä, lähteä pääkaupunkiin työnansiolle. Tuumasta toimeen. Sellaisen köyhän perheen muutto oli pian toimeen saatu.

Heikki asettui asumaan syrjäkadun ääreen, erään leivintuvan perällä olevaan pieneen huoneeseen. Hilma rupesi taas valmistamaan kaljaa myytäväksi, ja Heikki sai myöskin työtä. Mutta pikku Erkki ei ollut tyytyväinen, sillä hänen rakas vapahtajankuvansa oli muutossa kadonnut. Hän itki sitä kauan, mutta se pysyi poissa, ja lapsen kyyneleet kuivuivat, ja kuva jäi unohduksiin.

Mentiin taas vuosi eteenpäin, mutta rupesivatpa huonojen aikojen jäljet tuntumaan pääkaupungissakin. Heikin perheeseen tämä koski myöskin, mutta he eivät valittaneet, vaan koettivat tehdä työtä halvemmasta ja ponnistivat voimiansa yhä enemmän, jotta siten saisivat vahinkonsa korvatuksi. Mutta jousi oli liikaa jännitetty. Työ ei enää tuottanut ruokahalua, kuten ennen; mies kaatui

vuoteelle ja vaimon oli vaikea yksin elättää heitä.

Eräänä aamuna, kun pikku Erkki heräsi, näki hän isänsä istuvan vuoteessa kädet ristissä, rukoillen: »hyvä Jeesus, tule auttamaan!» Erkki nousi kiireesti vuoteestaan, puki vaatteet yllensä ja lähti leipomatupaan, jossa äiti kaljaa valmisti. Hänen mieleensä johtui kuvapaperi, joka hänellä oli ollut. Se haamoitti ensin ikäänkuin usvan läpi, mutta usva hälveni, ja nyt hän sen muisti ihan selvästi, muisti kirjoituksenkin, jonka hänen äitinsä oli sanonut olevan: Jeesus tulee!

»Äiti», virkkoi Erkki, »missä on minun kuvapaperini? Isä huutaa Jeesusta enkä minä löydä kuvaani!»

»Lapsi raukka, isä rukoilee, että Jeesus, Vapahtaja, jonka kuva sinulla oli, tulisi meitä auttamaan.»

»Niin, mutta sitä ei ole, mihinkä se pantiin? Sanoithan että minäkin, aina kun kuvaa katselin, muistaisin rukoilla Jeesusta, sillä hän aina auttaa!»

»No niin, ole nyt vain rauhassa, en nyt jaksa kaikkia selitellä. Kun lähden kirjakauppaan, tuon sinulle Vapahtajan kuvan», sanoi äiti. joka oli niin väsynyt, että kärsivällisyys hetkeksi oli poissa.

Kirjakauppa ja tuo rakas kuva ne nyt pyörivät pikku Erkin päässä eroamattomina;

ja kun hämärä tuli, puikahti poika ulos. Hän kulki katuja pitkin ja kurkisti valoisista ikkunoista sisään. Siellä näkyi paljo kaunista, mutta kaikki tuo ei Erkkiin mitään vaikuttanut, sellainen ei häneen koskenut. Vihdoin hän tuli erään kauppapuodin luo, jonka hän heti huomasi kirjakaupaksi, koska ikkunoista näkyi paljon kirjoja ja tauluja. Hän katseli kauan ja tarkasti sisälle — ja kummallista! Siellä oli kuva, jolla oli sädekehä pään ympärillä, se oli hänen vapahtajankuvansa näköinen, mutta sentään ihan toisellainen. Vaan nytpä ei mikään olisi voinut estää poikaa menemästä sisälle huoneeseen tuota kuvaa lähemmin tarkastamaan. Hän riensi sisälle eikä katsonut oikealle eikä vasemmalle, vaan meni suoraan Vapahtajan kuvan luo, joka hienoissa kehyksissä riippui seinällä. Poika katseli sitä kauan järkähtämättä. Eräs vanha herra oli huomannut hänet ja katseli häntä ihmetellen. Vihdoin hän kysyi lapselta:

»Mitä sinä katselet?»

»Onko tuo Jeesus?» kysyi lspsi.

»On se Jeesuksen kuva.»

»Oi antakaa minun viedä se kotiin edes vähäksi aikaa! Isä on kovasti kipeä ja huutaa: Jeesus tule auttamaan, tule minun luokseni!»

Vanha herra oli hetken vaiti, mutta kysyi sitten: »Onko isäsi ollut kauan sairaana?»

»On se ollut kauan.«

»Onko hänellä lääkäriä?«

»Ei meillä muita ole kuin äiti ja minä.»

»Eikö teillä ole ollut ketään vierasta, joka on määrännyt isälle rohtoja?»

»Ei meillä ole ketään ollut, äiti vain on antanut vähän ruokaa, mutta isä ei ole syönyt. — Mutta kun vain saisin Jeesuksen meille, niin isä kyllä tulisi terveeksi. Äiti sanoi, että Jeesus kuulee, kun häntä rukoilee.»

»Lapsi parka, hän on sinua jo varmaan kuullut. Rukoile häntä vain, vaikk'ei sinulla kuvaakaan olisi. — Mutta tässä saat paperin oikein omaksesi, ja siinä on Jeesuksen kuva.»

Vanha herra otti paperin, jossa Vapahtajan tulo Jerusalemiin oli kuvattuna. Alla oli painettuna: Jeesus tulee!

Erkin iloa ei voi kuvata, hän niiasi ja kumarsi ja silmät säteilivät. »Tämä on juuri minun Jeesukseni, joka hukkui, kun tänne muutimme», sanoi poika ja aikoi aika kiireesti rientää kotiin; mutta vanha herra käski hänen odottaa, kunnes hän itsekin joutuisi mukaan.

Herra puhui vähän aikaa telefoonissa, ja hetken perästä astui eräs toinen herra puotiin. Vanha herra sanoi pojalle:

»Saata nyt meidät kotiisi.»

Erkin vanhemmat olivat ihmeissään, kun

poika astui sisään kahden vieraan herran kanssa, mutta Erkki ei joutanut heistä huolimaan, hän vain riemussaan näytti paperiansa. Se oli ihan samallainen kuva kuin se, jonka isä ennen oli hänelle tuonut. »Ja nyt tulee isä terveeksi!» vakuutti poika varmana.

Vanha herra oli ottanut lääkärin mukaansa. Tämä nyt tutki Heikkiä ja määräsi rohtoja.

»Mutta meillä ei ole millä ostamme», sanoi Hilma alakuloisena.

»Kyllä lähetetään, käyttäkää niitä vain kuten tohtori on määrännyt. Mutta sinä, pieni poika, pysy aina niin sydämmestäsi kiinni Vapahtajassasi kuin nyt, niin hän sinut varmaan hyvään kotiin saattaa!»

Herrat menivät pois, mutta muutaman tunnin kuluttua tuotiin lääkkeitä ja ruokaa.

Pikku Erkki nukkui sinä iltana niin onnellisena, kuin ihmislapsi vain olla saattaa, sillä tuo rakas kuva oli vuoteessa hänen vieressään, Jeesus oli tullut hänen kotiinsa!

Heikki parani vähitellen ja sai hyväntekijöiltään työtä, mutta pikku Erkki oli vakuutettu siitä, että Jeesus se oli, joka tuli ja teki isän terveeksi ja kaikki hyväksi. Ja Erkin usko oli kyllä oikea!

JOULULAHJAT.

I

Porin kaupungin viidennessä kaupunginosassa oli pieni talo Vähän Linnankadun varrella, jossa tämän talon omistaja, eräs porvarinleski asui tyttärensä kanssa. Itsellään hänellä oli vain kaksi pientä kammaria ja kyökki asuttavana; kaikki muut huoneet hän oli vuokrannut eräälle »tirehtöörille». Sen, mitä leski huoneistaan vuokraa sai, täytyi riittää hänelle ja hänen lapsilleen vuoden elinvaraksi. Siihenpä se kyllä menikin niin tasan, ettei leski kunnolla jaksanut estää taloansa rappeutumasta, sillä ainapa hänen myöskin tuli auttaa poikaansa, joka oli ylioppilaana. Poika, joka luki ahkeraan ja eli säästäväisesti, koetti itsekin ansaita tuloja, mutta kukapa ei tiedä, joka vain pääkaupungissa on elänyt, miten siellä rahat säästäenkin liukuvat käsistä. Kesän hän oli ollut kotiopettajana maalla eräässä perheessä, mutta syyslukukauden hän sitten taas Helsingissä kävi luennoilla. Tätä nuorta ylioppilasta äiti ja sisar nyt odottivat kotia jou-

luksi. He koettivat saada pienet huoneensa niin sieviksi kuin suinkin, jotta poika niissä hyvin viihtyisi.

»Äiti», sanoi tyttö, »nyt ovat uutimet valmiit, mutta kyllä olenkin saanut niitä ahkeraan ommella. Kukapa luulisi, että ne ovat vain kahvisäkkikankaasta. Kun nämät asettelen Ollin vuoteen eteen, niin tämä etukammari näyttää oikein sievältä ja Olli saa oman pienen nurkkakammion. Mitä uutimen kannatin maksoi?»

»Kymmenen markkaa puuseppä otti siitä. Siinä oli sitten haat ja kaikki. Määlyt hän pani seinään myöskin samalla maksulla.»

»Mutta mitähän Olli sanoo, kun näkee nämä uutimet ja miten sievän yökammion ne hänelle muodostavat?»

»Sanoo, että sinä olet hyvä lapsi, iloitset kaikesta pienimmästäkin, mitä käsilläsi kokoon saat. Kylläpä minua monta kertaa on surettanut, kun en ole sinulle saattanut sellaista sivistystä hankkia, kuin muut nykyajan nuoret tytöt saavat; mutta kun ei ollut varaa antaa molempien mennä kouluun, olen pitänyt tärkeämpänä, että Olli saa opintojansa jatkaa. Hän meitä kuitenkin kykenee sitten elättämään, jos maailmassa tarpeeseen tulemme.»

»Olkaa huoleti, äiti, minä olen aivan tyytyväinen. En minä kaipaa mitään. Olli kotona

ollessaan opettaa ja neuvoo minua sellaisissa asioissa, joita koulussa opitaan, vaikka hän tietysti ei niin paljoa ennätä. Äiti minua opettaa talouden toimiin, ja korutöitä opin, kun katselen, miten muut nuoret niitä tekevät.»

»Hyvää päivää, Kerttu! Tuletko luistelemaan? Mandi tulee myöskin», kysyi nuori lukiolainen, joka nyt astui sisään. Hänen vanhempansa asuivat lesken talossa ja poika oli äskettäin palannut Turusta joululomaa viettämään.

»En nyt jouda. Olli tulee kohta kotiin ja siksi meillä täytyy olla joulu valmis.»

»Olli, aina vain Olli. Ikäänkuin ei muita ihmisiä olisi maailmassakaan! Eilen sinä et tullut sen vuoksi, ettei Olli ollut kotona, jotta olisit hänen saanut suojelijaksesi muka. Nyt on Mandi sisareni mukana, mutta taas on Olli estämässä.»

»Mene vain, Kerttu, vähäksi aikaa; hyväähän se ulko-ilma sinullekkin tekee. Tuollaisen pienen virkistyksen sinä kyllä tarvitset.»

»Menenkö siis, äiti?»

»Menet sinä.» Lukiolaisen puoleen kääntyen jatkoi äiti: »Kauan ei Kerttu sentään saa viipyä, sillä parin tunnin kuluttua minä häntä tarvitsen jouluuleivoksiamme leipomaan.»

»Kyllä siksi tulen varmaan», vastasi Kerttu ja puki pikaisesti yllensä, otti luistimet käsi-

varrelleen ja läksi sitten niin iloisena, kuin kuusitoistavuotinen tyttö saattaa olla, kun hän ahkerasti työtä tehtyänsä pääsee hyvien toverien parissa raitista virkistystä nauttimaan. Ulkona seisoi Mandi odottamassa, ja nyt mentiin rantaan päin.

»Anna minulle, Kerttu, luistimesi kannettaviksi», pyysi lukiolainen.

»Kiitos vain, kyllä minä jaksan ne itsekin kantaa.»

»No, etkö ymmärrä, että Elias tahtoo olla kohtelias», sanoi Mandi.

»Miksi en sitä ymmärtäisi, enhän muuten olisi häntä kiittänytkään.»

»Sinä, Kerttu, ole niin omituinen, et sinä ole sellainen kuin muut tytöt», sanoi Elias.

»Hm — Siitä kai se tulee, ett'en ole samoin kasvatettu kuin muut tytöt. En osaa niin hienosti käyttäytyä kuin he.»

»Etkö ole pahoillasi, kun et ole kouluun päässyt?» kysyi Mandi.

»En. Koska äidilläni ei ole ollut varaa antaa minun mennä kouluun, niin tiedän, että Jumala on sen niin sallinut ja parhaaksi nähnyt, enkä minä mitään kaipaa. Olen ihan onnellinen. Työtä on minulla myöskin tarpeeksi.»

»Niin, ja olet terveempi ja onnellisempi kuin moni, joka lukee itsensä kalpeaksi ja pilaa terveytensä», sanoi Elias.

»Mutta jos lukee kohtuullisesti», tokasi Mandi. »Tarvitseehan ihminen sivistystä.»

»Eikä osaa mitään, kuten sinä ja lukukumppanisi. Ensin tarvitsee suuria muutoksia tulla teidän kouluihinne, ennenkuin niistä säällistä hyötyä on.»

»Älä suotta sisartasi loukkaa, Elias. Noin ei Olli koskaan sanoisi.»

«Niin, mutta kun Mandi on aina ylpeä. Kyllä kai Ollikin sinua moittii, jos sinussa moittimista on. Minä oikein kohta vihaan Olliä, sillä hän on silmissäsi niin täydellinen, ettei enään muut ihmiset ole mitään.»

»Niin, minä pidän sangen paljon hänestä. Oikein kovin hauskalta tuntuu, kun tiedän, että hän jo tänä iltana on kotona.»

»Keväällä minä tulen ylioppilaaksi, iloitsetko sitten, kun minä valkolakki päässä tulen kotia?»

»Katsokaa, miten kaunis joki on! Ihan kuin kuvastin, ja luistelijoita noin paljon! Rientäkäämme nyt.»

»Taaskin jäit vastauksen velkaa» — sanoi Elias.

»Kuules Elias, mistä Kokemäenjoki saa alkunsa?» kysyi Mandi.

»Mistäkö? — Oohoo sentään, et tiedä sen vertaa!»

»Tiedän kyllä, olemmehan lukeneet siitä koulussa, mutta minä en muista.»

»Onko se tietoa, semmoinen. Mutta minä en sinulle sano, koska et tiedä.»

»Kulovedestä se alkunsa saa», ilmoitti Kerttu.

»Katsos vain, sinä tiedät.»

»Niin, tottakai, kun Olli on opettanut minulle maantietoa ja vielä sanonut, että minun etenkin pitää tunteman Suomen maantietoa.»

»Mutta mitenkä sinä sen muistit, kosk'ei Mandikaan muistanut, vaikka on niin ahkeraan koulua marssinut.»

»Minä, näes, luen ainoastaan vähän, niin täytyyhän sen sitten päässä pysyä, mutta sisaresi lukee niin paljon, ett'ei mahdu muistiin.»

»Hm — Mikä siis on parempi, lukea vähän vai paljon?»

»Mistä minä tiedän, kysy oppineilta.»

»Minun mielestäni on viisainta» —

»Että riennämme jäälle luistelemaan, jotta sitten ennätämme ajoissa kotia», sanoi Kerttu ja juoksi samassa jäälle, sitoi kiireesti luistimet jalkaansa ja kiiti sitten eteenpäin niin nopeaan, että Eliaan ja Mandin oli vaikea häntä saavuttaa; vaan sitten kuitenkin kaikki katosivat tuohon kirjavaan joukkoon, joka jäällä oli luistelemassa.

Sillä välin kuin nuoret jäällä olivat huvittelemassa, istui Teinin leski hetkiseksi pieneen kammariinsa keinutuoliin levähtämään.

Hän oli juuri saanut joululeivoksensa hyvään alkuun ja nyt hänellä oli vähäinen lepohetki. Hänen ajatuksensa lensivät monta vuotta taaksepäin — hän muisteli monta, monta joulua, jolloin miehensä vielä eli, jolloin Olli ensi kerran joulukuusen näki sekä miten lapsi sitten vuosi vuodelta enemmän ymmärsi iloita joulupuusta. Sitten hän ajatteli tuota pitkää vuosijonoa, jonka hän oli yksin elänyt lastensa kanssa, ja monia huolia — niin, huolet, ne nyt olivat kaikki ikäänkuin usvan peittäminä. Hän näki vain kaksi kirkasta valopilkkua, jotka hänen elämäänsä sulostuttivat, ja ne olivat hänen lapsensa. He olivat aina tuottaneet iloa äidillensä. Josta enemmän vaivaa näemme, se meille rakkaammaksi, kalliimmaksi tulee, ja niinpä Ollikin äidilleen oli, jos mahdollista, vielä rakkaampi kuin Kerttu, sillä tyttönen oli aina äitinsä silmäin alla, mutta Olli oli maailmalla ollut jo pienestä. Äiti oli monta yötä valvonut, hartaasti rukoillen poikansa puolesta, rukoillut, että Jumala häntä suojaisi ja varjelisi kaikista vaaroista, ja varmaankin äidin rukous oli kuultu, sillä oikeinpa kunnolliseksi tämä poika oli kasvanut.

Äidin näin ajatellessa menneitä vuosia, oli aika jo kulunut hänen huomaamattansa niin, että luistelijat palasivat.

Elias seurasi Kerttua sisään, sanoen: »Tässä hän nyt on, viivyimmekö liian kauan?»

»Ette. En vielä odottanutkaan teitä; kumma, miten pian aika joutui. Katsokaas vain, johan taikinakin nousee partaittensa ylitse, hyvä että tulitte.»

»Kiitos hyvästä seurasta, Kerttu, ja hauskaa joulua teille kaikille! Huomenna tulen katsomaan, minkälaiseksi Olli on muodostunut lukukauden ajalla.»

Elias läksi ja leski tyttärineen rupesi leipomaan. Kun saivat viimeiset nisuleivät leivotuiksi, sanoi äiti: »Minä lähden panemaan uuniin valkeata, leivo sinä tortut. Leivät ovat hyvässä nousemisessa, mutta kyllä se tarpeen onkin, sillä päivä on jo puolessa. Kun vain ehtisimme saada kaikki valmiiksi siksi kuin Olli tulee.»

»Kyllä saamme. Jahka olen tortut leiponut, rupean siivoamaan huoneita.»

Äiti meni panemaan uuniin valkeata ja Kerttu leipoi ja täytteli torttuja. Pian ne tulivat leivotuiksi. Hän kantoi pellit leivoksineen kyökkiin, joka oli kylmä, sekä rupesi sitten järjestelemään etukammaria kuntoon. Edellisenä päivänä hän jo äitinsä kanssa oli molemmat huoneet siivonnut, mutta nyt oli leipomisen takia vielä vähän epäjärjestystä syntynyt. Asetettuansa kaikki paikoilleen, hän rupesi naputtelemaan äsken valmistuneita uutimia etukammarin nurkkaan, johon puuseppä oli kiinnittänyt niitten kannattimen.

Hän pyyhki vielä tomun suuresta peilisatullista, joka oli piirongin päällä, ja asetti murattiköynnöksen sievästi sen yläpuolelle seinään. Sitten tarkasteli hän huonetta, näyttäisikö se hauskalta, ja niin hauskalta se tosiaankin näytti, ettei Kerttu sitä palatsiin olisi vaihettanut. Varsinkin tuo nurkka, jota hänen ahkeralla kädellään ommellut uutimet koristivat, näytti sievältä.

»Kerttu, tuo tänne nisukakkupellit, uuni on lakaistu jo», kuului äiti huutavan, ja tyttö riensi takakammariin sekä vei sieltä pulleiksi nousseet nisukakut pellineen kyökkiin.

Kun nisuset olivat kypsät ja kellertävinä peitteensä alla ja tortut par'aikaa uunissa, aukaistiin kyökin ovi äkkiä ja Olli astui sisään.

»Olli! Hyvänen aika, kun emme ollenkaan kuulleet!»

»Tulin aivan hiljaa ja sitten tunsin niin tavattoman makean lämpimän leivän hajun, että sen mukaan heti tiesin tulla tänne.»

»Voi hyvänen aika! Kerttu, vie Olli kammariin; torttumme ovat uunissa, minä kohta saan ne kypsiksi ja tuon sinulle lämpimäisiä. Voi oma poikani, kun nyt todellakin olet kotona!»

»Äiti, me istumme täällä vain, niin kauan kuin tortut kypsyvät.»

»Ei suinkaan, sinä saat häkää, et sinä tällaisiin ole tottunut.»

»Kyllä minun hyvin sopii olla täällä, koska äitikin on. No, katsotaan torttuja nyt, etteivät pala.»

»No niin, ole nyt sitten täällä, kyllä se on hauskaa.»

»Minä katson uuniin, äiti juttelee Ollin kanssa, kyllä minä osaan paistaa», sanoi Kerttu.

Tortut saatiin valmiiksi ja sitten laitettiin kahvia. Uunin hiiluksella pannu pian kiehui. Ollille maistui kahvi sekä äidin ja siskon leivokset niin hyvältä siellä pienen kodin kahvipöydän ääressä, ettei hän mielestään sellaista kahvia eikä sellaisia leivoksia ollut sitten maistanut, kuin hän kotoaan lähti.

Siinä he nyt istuivat kahvipöydän ääressä juttelemassa. Kerttu kertoi luistinretkestänsä sekä uusista uutimista, jotka hän jouluksi oli saanut valmiiksi, ja Olli puhui tutkinnoistaan, jotka hän oli suorittanut, sekä että hän Juhannukseksi aikoi päästä papiksi. »Ja huomenna aion ensi kerran saarnata täällä kirkossa», lisäsi hän vielä.

»Sinäkö! Ja minä saan siis todellakin kuulla sinun julistavan Jumalan sanaa seurakunnallemme! Oi rakas poikani, tämä on joululahja sellainen, ettei suinkaan mikään äiti parempaa ole saanut. Mutta sinun täy-

tyy oitis mennä rovastille asiasta ilmoittamaan.»

»Sen olen jo tehnyt, äiti kulta. Minä jo muutamia päiviä takaperin ilmoitin sen hänelle; mutta täytyy minun kuitenkin mennä kysymään, suostuiko hän pyyntööni.»

»Mutta pitäisihän sen oleman sanomalehdessäkin. Se äsken juuri tuotiin, vaan minä en sitä silloin joutunut katsomaan, kun äiti huusi leipiä kypsentämään.»

Sanomalehti otettiin esiin. »Kas, onhan siinä oikein tuossa alussa: Joulupäivänä saarnaa suomal. puolip. saarnan kello $^1/_2$10 ylioppilas Olli Teini. Oikein se on siinä sinun nimesi! Mitähän nyt sanovat meidän vuokralaiset ja kaupunkilaiset? — Oi sentään, että minun silmäni sinun näkevät saarnastuolissa! En sellaista iloa luullut näkeväni.» Äiti rupesi ilosta itkemään.

»Äiti hyvä, olen sitä jo kauan tuuminut, mutta en tahtonut mitään puhua, ennenkuin nyt vasta, sillä minä pelkäsin, että jokin este olisi saattanut tulla, joka olisi toivomme tehnyt tyhjäksi.»

»Kyllä se olikin paras, sillä nythän tämä on oikea joululahja meille», sanoi Kerttu.

»Niin, paras joululahja, minkä olisin saattanut saada. Ei sellaista joululahjaa moni äiti saakkaan.»

Tunnit kuluivat joutuisaan, ja Teinin les-

ken kammarissa sytytettiin lamput ja kynttilät. Pienoinen joulukuusikin paloi etukammarissa. Joululahjoja heillä ei ollut useita, mutta vähän kuitenkin. Ollille oli äiti kutonut lämpimät sukat ja Kerttu oli ommellut paitoja ja kauluksia, jotka hän sitten itse oli silittänyt kiiltäviksi. Olli oli ostanut kirjan äidilleen ja Kertulle. Siinä joululahjat kaikki. Niistä näkyi kuitenkin, että he kukin rakkaudella olivat muistaneet toisiansa.

Kerttu aikoi nyt mennä pöytää kattamaan, mutta samassa jokin tömähti ovea vastaan sen ulkopuolella. Olli juoksi katsomaan; siellä ei ketään näkynyt, mutta paketti, jonka päällekirjoitus oli Kertulle, löytyi oven takaa. Kerttu sen aukaisi, ja siinä oli Runeberg'in »Hanna» korukansiin sidottuna.

»Katsoppas vain, muualta tullut lahja», sanoi Olli. »Keneltä sisarkultani tämän on saanut?»

»Jollen sinulta, niin en tosiaankaan tiedä», sanoi Kerttu, mutta hänen punastuvat poskensa kuitenkin ilmaisivat, että hän aavisti, keneltä lahja tuli. Iloisena ja tyytyväisenä läksi hän nyt kattamaan illallispöytää, ja hetken perästä tuli hän käskemään äitiänsä ja veljeään ruoalle.

Illallisen jälkeen äiti lastensa kanssa veisasi jouluvirren ja sitte Olli vielä luki iltarukouksen, jonka jälkeen he menivät levolle.

Joulu-aamuna äiti läksi lapsinensa kirkolle. Olli meni sakaristoon, mutta äiti ja tytär kirkkoon, joka oli väkeä täynnä. Kun leski lähestyi sitä penkkiä, jossa hän tavallisesti oli istunut, tekivat penkissä istujat kohta nöyrästi tilaa, ja leski ajatteli: »Tämä on poikani tähden — mitäpä he minulle, köyhälle leskelle, muuten tilaa tekisivät.»

He istuivat penkkiin, siunasivat, ja äiti rukoili hartaasti, että Jumala antaisi voimaa ja taitoa Ollille, jotta hän saattaisi niin julistaa Herran sanaa, että se ihmisiä ohjaisi oikealle tielle. Kun hän näin oli huokauksensa korkeuteen lähettänyt, katsoi hän ympärilleen. Kirkko oli valoisa, ja ihmisiä oli tullut läheltä ja kaukaa. Kävellen ja ajaen olivat he rientäneet joulujuhlaa viettämään, kuten aina ennenkin, mutta lesken mielestä kaikki nyt olivat tulleet hänen poikansa tähden, kuullaksensa, kun hänen poikansa saarnasi. Kukapa ei sitä olisi tehnyt, rientänyt vaikka mimmoisen pyryn lävitse. Hän ajatteli, että muut olisivat tehneet kuten hänkin. Kaikki ihmiset nyt katsoivatkin juuri häneen ja Kerttuun, ne varmaan ajattelivat, että he olivat onnellisimpia ihmisiä maan päällä. Kentiesi eivät aivan väärässä olleetkaan. Näin äidin ajatukset pyörivät hänen lemmikkinsä ympärillä, kunnes poika astui saarnastuoliin. Silloin hän pani kätensä ristiin ja kuunteli levollisena

saarnaa. Hän oli poikansa puolesta rukoillut ja oli varma siitä, että Jumala oli rukouksen kuullut. Tyytyväisenä läksikin hän taas jumalanpalveluksen loputtua kotiansa, sillä yksinkertaista ja selvää sanaa oli Olli saarnannut.

Päivällä Elias tuli Teinin perheen luo ja onnitteli Olliа, joka jo noin pitkälle oli ehtinyt. »Koska minä näihin asti ennätän sinun jälkiäsi seurata?» sanoi hän.

»Ei siihen tarvita paljoakaan aikaa, kyllä sinä saarnaan pääset», vastasi Olli.

»Mutta minä en tahdo, ennenkuin sitte vasta, jahka jo pian papiksi tulen. Niinhän sinäkin teit, ja Kerttu sanoo aina, että kaikki on parasta, mitä sinä teet.»

»Vai niin, sitte hän varmaankin arvoni laskee liian korkealle.»

»Niin — nyt taas sinä Elias lavertelet. Enhän minä sillä tapaa ole sanonut koskaan.»

»Noh, sopikaa pois. Kerttu, tuleppas näyttämään tuota kaunista joululahjaasi, josta emme tiedä, mistä se on tullut.»

»Pukki sen toi, niin minulle aina ennen vakuutettiin, kun lapsena lahjoja sain, ja siihen selitykseen aion vieläkin tyytyä», sanoi Kerttu, tuodessaan kirjansa esille.

Elias katsoi sitä, kysyen: »Pidätkö tuosta kirjasta?»

»Pidän. Olen lukenut sen jo kertaaseen, mutta aion vielä toiseen kertaankin lukea.» Kerttu kyllä aavisti, kenen antama kirja oli.

Joululomalla Elias usein kävi Teinin perheessä; siellä hän viihtyi erinomaisen hyvin. Joskus hän sai Mandi sisarensakin mukaansa, mutta vain harvoin, sillä Mandi, joka oli varakkaan tirehtöörin tytär ja ylellisyyteen taipuvainen, ei viihtynyt näitten ahkerien ja vaatimattomien ihmisten parissa.

— Joutuisasti lyhyen joululoman päivät riensivät loppuun ja nuorukaiset läksivät pois, Elias lukioon, tullaksensa keväällä ylioppilaaksi, ja Olli Helsinkiin, pyrkiäkseen papiksi Juhannukseksi.

II

Kevättuuloset suhahtelivat kaupungin lehtokäytävien siimehikkäissä puissa. Nuori vihreys levitti herttaista kevättuoksua. Juhannuslehdossa käveli herroja ja naisia hienoissa puvuissa; he olivat nauttimassa kevätpäivän raitista ilmaa. Vaan oli toisia ihmisiä, jotka hyörivät ja pyörivät niin, ett'eivät huomanneetkaan sitä suloa, mitä luonto tarjosi, sillä siihen heillä ei ollut aikaa. Nämät olivat ne, jotka kaupungissa muuttoa tekivät kesäkuun ensi päivänä. Pitkin kaupungin katuja kulki pitkät jonot muuttokuormia ja ihmisiä, jotka kantoivat, mitkä tuolia, mitkä peiliä, kasvia y. m.

Teininkin lesken taloon nämä hommat ulottuivat, sillä Eliaan isä oli saanut tirehtöörin viran Helsingissä ja oli myöskin muuttopuuhissa. Toisia muutti hänen sijaansa. Eräs keski-ikäinen, naimaton kauppias oli katsonut lesken huonerivin itselleen sopivaksi ja kauppaliikkeelleen etuisaksi sekä oli siis vuokrannut huoneet.

Elias oli päässyt ylioppilaaksi ja saanut valkoisen lakin. Hän oli näinä viimeisinä päivinä tavan takaa käynyt lesken luona. Asioita karttui liian runsaasti, mutta Kertulla tavallisesti oli niin kiire, ettei hän Eliaan kanssa joutunut pitkiä puheita pitämään. Nyt Elias taas tuli Teinin lesken luo, vaan kun Kerttu oli ulkona, kaupungissa asioilla, kysyi hän maltittomasti:

»No milloinka hän kotia tulee? Tuleeko jo pian?»

»Ei suinkaan hän kauan viivy. Olisiko teillä mitään asiaa hänelle?

»Olisi kyllä.»

»Enkö minä saata asiaanne toimittaa?»

«Noh, ette juuri. Kyllä minun tarvitsee häntä tavata.»

»Nuori herra istuu sitten, kyllä hän pian tulee.» Leski lähti toimiinsa ja Elias käveli huoneessa edes takaisin, katsoi kelloansa tavan takaa sekä hyräili jotakin nuottia. Pöydällä kukoisti kaunis punainen ruusu ja Elias katseli sitäkin ajan vietteeksi — hän käänteli kukkaruukkua ja tarkasteli sitä joka puolelta, ikäänkuin hän olisi etsinyt siitä jotakin erinomaista tahi luullut sen joksikin muuttuvan, mutta semmoisenaan se kukkaruukku vain pysyi. Siinä maltittomana istuessaan kuuli hän vihdoin Kertun tulevan ja riensi ovea aukaisemaan.

»Kah, sinäkö täällä olet! Etpä usko, kuinka kaunista siellä ulkona on; en koko päivänä tahtoisi sisälle tulla, jos vain olisi ulkona sopivaa työtä.»

»Kyllä minä toimitan sinulle hauskaa työtä, siksipä juuri olen täällä sinua odottamassa. Mandi ja minä olemme muutamien muitten kanssa päättäneet mennä krokettipalloja lyömään ja tahtoisimme sinua mukaan. Juoksupojan olen jo edeltäpäin lähettänyt sinne palloja viemään.»

»Kiitoksia paljon, olisi se kovin hupaista, mutta en tiedä varmaan, saatanko tulla, sillä minun on kovin kiire; on ommeltavana liinavaatteita, joitten täytyy välttämättömästi tulla valmiiksi siksi kun Olli Turusta pappina kotia palaa. Hän lähtee sitten oitis apulaiseksi jonnekkin ja vaatteet pannaan hänen mukaansa. Ei tiedä vielä, kuinka kauas hän määrätään.»

»Kuules, minä lähden huomenna enkä sitten enään tule sinua pyytämään. Olli on sentään onnellinen — sinä istut mieluummin ompelemassa hänelle, kuin tulet viimeisenä iltana, jona minun näet, meidän kanssamme huvittelemaan.»

»Sinä olet ihan väärässä. En minä hetkeäkään tuumi, kumpaa halukkaammin teen, vaan mitä minun on tekeminen.»

»Tietysti teet sitä, mitä sinua haluttaa.»

»Joka vain haluansa tyydyttää, kyltyy pian huveihinkin.»

»Koska sinä noin tuumivaksi olet tullut?»

»En ole tietääkseni ollut kevytmielinen koskaan, enkä usko, että sinäkään sitä tahdot sanoa. Olet pahalla tuulella, mutta sitä et saa olla. Ehkä tulen mukaan — saatanhan ommella vielä ahkerammin sitten taas, ovathan aamut valoisat ja illat pitkät.»

Kerttu meni äidilleen ilmoittamaan, että Elias tahtoi häntä huviretkelle. »Mihinkä nyt sitte menette?» kysyi äiti.

»En tullut kysyneeksi, kun ajattelin, etten kentiesi joutuisi, kun niitä Ollin paitoja vielä on monta valmistamatta.»

»Jahka minä kysyn, minnekkä lähtevät.» Äiti ja Kerttu menivät Eliaan luo ja äiti kysyi, minne mentäisiin.

»Luusoorin mäelle lähdetään. Siellä saamme vähän virvoituksiakin. Älkää nyt antako kieltävää vastausta; ken tietää, koska minulla on tilaisuutta pyytää Kerttua huvimatkalle.»

»Mene sinä vain, Kerttu. Te, Elias, olette aina ollut hyvä meidän tytölle, joka kuitenkin on ylen vähän saanut nauttia niitä iloja, mitä toisille nuorille on tarjona. Mutta kuten ennenkin, varoitan teitä, ettette kauaa viivy. Olen aina voinut luottaa teihin.»

»Ja saatte sen tehdä vastakin.»

»Kiitoksia, äiti!» sanoi Kerttu. »Nyt

saamme hauskan retken, kun ilmakin on noin ihana.»

»Tuletko oitis? Meillä on jo tyttöjä odottamassa.»

»Tulen, puen vain ylleni.»

»Minä menen siis sanomaan, että tulet. Hyvästi!»

»Sinä nyt taas viivyit siellä matamin luona», sanoi Mandi, joka kumppaneineen seisoi pihalla. »Aioin juuri tulla sinua hakemaan. Mitä siellä nyt taas kursailtiin — eikö Kerttu tullutkaan?»

»Kyllä hän oitis tulee.»

»Ehkä saat hänestä svägerskan» — sanoi eräs nirppanenäinen tyttö.

»Kas, miten Helmi on ivallinen. Elias vain sen vuoksi tahtoo häntä mukaan, että hänen tulee Kerttua sääli, sillä tytön täytyy aamusta iltaan ahkerasti olla työssä.»

»Onko hän tuon matamin tyttö, jonka luona te asutte?» kysyi eräs Nanni niminen tyttö.

»On», vastasi Mandi, »ja hän on leikkinyt meidän kanssamme pienestä tytöstä. Nyt, kun huomenna muutamme pois, tahdomme että hänkin tämän viimeisen kerran, kun huvittelemaan menemme, tulee mukaamme.»

»Hän on siis vain tuollainen matamin tyttö», sanoi Helmi ja rupesi hyräilemään:

»Ostat hatun, ostat kapan, röökinäksi muo-

dostut. — Uh, kuinka on kuuma tänään! Olisin halusta jättänyt sadetakkini kotia, mutta mamma vaati minua ottamaan sen mukaani illan vuoksi. Hän arveli, että ilma kävisi kosteaksi. Ehkäpä tuo Terttu eli Kerttu, tahi miksikä häntä nimitit, ottaisi kantaaksensa tämän, kun antaisin hänelle pienen juomarahan.»

»Mitä tuumitkaan!» huudahti Mandi.

Elias katsoi harmista säihkyvillä silmillä Helmiin ja lausui: »Te olisitte todellakin hyvin kohtelias sille tytölle, jolle me olemme koettaneet hankkia lepopäivän. Kantaa teidän takkianne, se ei saa tapahtua! Ennen —»

Hän ei saanut jatkaa, sillä samassa Kerttu jo tuli. Hän oli niin sievän, iloisen ja raittiin näköinen, että sekä Helmi että Nanni ihmeekseen häntä katselivat. Pieni veitikkamainen hymy hänen huulillaan lisäsi myöskin hänen kauneuttaan. Kerttu oli kuullut loppu-osan nuorten keskustelusta, ja sepä hiukkasen häntä nyt huvitti.

Mandi esitti kumppaneillensa Kertun, ja sitten he läksivät matkalle. Tiellä lisääntyi heidän seuraansa vielä kolme nuorta herraa.

Kun vähän matkaa olivat kulkeneet, sanoi Kerttu hymyillen: »Ehkäpä minä saisin kantaa Helmi neiden takkia; minulla kentiesi on vähän enemmän voimia.»

»Ei, ei suinkaan, mitäpä te paremmin jaksaisitte.»

»Kyllä maar, eihän minun ole ollut vara elää niin hienosti kun teidän.»

Helmi oli aivan häpeissään, mutta nuoret herrat riensivät ottamaan hänen takkinsa, ja Helmi unohti pian tukalan asemansa siitä ilosta, että herrat kilpailivat hänen takkinsa kantamisesta.

Kun Luusooriin tulivat, alkoivat he krokettia lyödä, joivat sitte kahvia, ja leikkivät taas siksi, että oli aika lähteä kotia. Hauskaa heillä oli ollut, eikä kukaan enää muistanut, että Kerttu oli vain »matamin tyttö», sillä hän oli niin sievä ja herttainen, niin viehättävä, että sekä herrat että naiset häneen mieltyivät.

Muut herrat, paitsi Elias, menivät saattamaan Helmiä ja Nannia heidän kotiinsa. Elias, joka seuraavana päivänä oli muuttava Porista, läksi kotia suorastaan, mutta Kertun hän kuitenkin saattoi hänen äitinsä luo, jotta samalla saattaisi jäähyväiset sanoa.

Teinin leski ei ollut etukammarissa. Kerttu käski Eliasta istumaan ja meni äitiänsä keittiöstä etsimään. »Minä tulen oitis, pesen vain käteni ensin ja pistän puhtaan vyöliinan eteeni», sanoi äiti, joka oli perunoita kuorimassa. »Panen teevettäkin tulelle ensin, ehkä se kyllä hyvältä maistuisi.»

»Ei hän joudu viipymään.»

»Soo, soo, no kyllä minä pian tulen.»

Kerttu meni jälleen Eliaalle seuraa pitämään. Elias istui pöydän ääressä ja katseli ruusua, joka siinä kukki, sekä sanoi, kun Kerttu tuli: »Kuules, anna minulle muistoksi tuo puolipuhjennut ruusu. Minä tulen joskus vaihettamaan sitä täydesti puhjenneeseen, jos saan.»

Kerttu otti sanaakaan sanomatta kukan ja antoi sen Eliaalle.

Kun äiti tuli sisälle, oli ruusu Eliaan napinlävessä. Äiti kiitti Kertun puolesta kaikesta siitä hyvästä, mitä Elias oli osottanut Kertulle, ja sitten sanottiin jäähyväiset.

Seuraavana päivänä läksi tirehtööri perheineen pois ja kauppias P. tuli hänen sijaansa.

Teinin leski oli taas tavallisissa toimissaan ja Kerttu ompeli liinavaatteita Ollille, mutta neula, jolla hän tavallisesti ahkeraan työtä teki, lepäsi nyt välistä hänen käsissään ja hän istui miettiväisenä. Vihdoin aukaisi hän akkunan. Kesätuulonen suhahteli sirenipuitten latvoissa — se suhahteli niin kummanlaisesti Kertun mielestä. Kuiskailiko se: »hyvästi, iäksi hyvästi!» — vai kuiskasiko se: »hyvästi, me tapaamme toisemme jälleen!» — tästäpä ei Kerttu saanut selkoa.

— — — — — — — — — — — — — — — — —

III.

Neljä vuotta oli kulunut siitä, kuin ensi kerran tulimme Teinin lesken tuttavuuteen. Samalla paikalla, samassa huoneessa kuin silloinkin hänen tyttärensä nytkin istui ompelemassa, ja kiire hänellä näkyi olevan. Joulu lähestyi ja hän ompeli joululahjoja. Olli oli pappina Hämeessä. Hän oli jo kolmatta vuotta ollut naimisissa, ja Ollin pikku Mannelle Kerttu ompeli vaatteita, niin somia ja sieviä, että isoäiti oikein halasi nähdä sitä pientä olentoa, joka niihin oli pukeutuva.

Ollilta oli tullut kirje, jossa pyydettiin, että äiti ja sisar tulisivat joulua viettämään hänen kotiinsa. Teinin leski luki tavan takaa tuota kirjettään; siinä oli hänen mielestään aina jotakin uutta. Nytkin hän taas sanoi Kertulle: »Kuules, tyttöseni, mihinkä laskin Ollin kirjeen, en muista oikein, mitä hän kappalaisentilastaan kertoi.»

Kerttu nousi heti ja toi piironginlaatikosta kirjeen. Äiti asetti silmälasit nenälleen ja luki:

»Äiti rakas!

Tulkaa nyt jouluksi Kertun kanssa katsomaan meitä — katsomaan oman poikanne kotia, ja tuota pientä pojanpoikaanne, jota juuri opetamme sanomaan »Mummo». Pikku Mannen huulet ovat jo monesti aivan pitkällä, kun hän niin sydämmestään koettaa oppia kalliin äitimme nimeä mainitsemaan, mutta ei se vielä häneltä käy, vaan kun äiti muutaman päivän täällä on ja välistä häntä polvillaan pitää, niin hän varmaankin oppii Mummoa huutamaan.

Annini on kovin iloinen siitä, että nyt vihdoin saamme pysyä alallamme, kun meillä on oma kappalaisentila, enkä minäkään ole vähemmän tyytyväinen. Kuinka iloiseksi äiti tuleekaan, kun näette, että Jumala on siunannut köyhän poikanne niin, että hänellä nyt on talo, karjaa ja kaikkea tarpeeksi. Vaimoni on sellainen toimelias pastorinrouva, että kaikki emännätkin hänestä pitävät — —»

»Voi, voi, tuota Ollia — kaikkia hän nyt puhuu huvitellaksensa minua. Sellainen hän juuri on kuin ennenkin. Mitäpä se poika mummon nimeä osaisi sanoa, kun ei vielä ole edes nähnytkään. Lieneekö tuo Annin näköinen vai Ollinko. — Kylläpä olisi hauska nähdä! Hm, kauniit ovat molemmat, tulkoon sitte isäänsä taikka äitiinsä.»

»Äiti, kauppias P. näkyy tulevan tänne.

Hän varmaankin tulee vuokraansa maksamaan.»

»Niin tulee, laske pois kirje.»

Kauppias astui sisälle. »Hyvää päivää — aina Kerttu neiti on yhtä ahkera.»

»Hänellä on vähän kiirettä ollut, aiomme lähteä jouluksi poikani luo. Saimme häneltä kirjeen, ja hän niin hartaasti pyytää meitä tulemaan.»

»Jaa niin, mitä minun tuli sanoa, niin, neiti ompelee siis joululahjoja?»

»Niin teen, siksipä on vähän kiirettä ollut.»

»Pelkään, että liiaksi rasitatte itseänne.»

»En ikään, kyllä sitten taas joulun aikana joudun lepäämään.»

»Ei hän liiaksi rasittuneelta näytä ja terve hän, Jumalan kiitos, on ollutkin. Ei siitä nuori pahene, vaikka välistä vähän kiirettäkin on.»

»Jaa niin, tuota noin, minä tulin vuokraani maksamaan. Tässä on, ehkä neiti on hyvä ja tarkastaa, onko oikein laskettu.»

»Kyllä maar siinä on oikea määrä; kukapa paremmin osaisi laskea kuin kauppamies.»

Leski meni panemaan kahvipannunsa tulelle ja Kerttu tarjosi paperossia. Siinä nyt oli kauppiaan kovin hauska istua, tuossa kodikkaassa, lämpimässä huoneessa, näitten herttaisten naisten parissa. Hän oli sen aina huomannut, joka kerta, kun hän tuli vuokraansa maksamaan, että heidän olisi erin-

omaisen hyvin sopinut aina asua yhdessä; silloin hänen tietysti ei olisi tarvinnut vuokraa maksaa ja naiset olisivat hoitaneet hänen talouttaan ja hän olisi työnsä tehtyä saanut polttaa paperossia ja Kerttu olisi istunut hänen rinnallaan ommellen — niin, ommellen tuollaisia somia pikku esineitä. Tämä perhekuva oli nyt niin elävänä hänen silmiensä edessä, että ukko ajatteli: »Minun täytyy se asia nyt esittää hänelle, sitä ei auta kauemmin tuumia.» Hän tarttui Kertun käteen, jonka tämä ujosti veti pois, ja sanoi: »Jaa niin, minä tahdoin vain sanoa, että minun nyt vihdoinkin täytyy ilmoittaa, että, että minä teitä rakastan ja pyydän teitä sulostuttamaan minun yksinäistä elämääni.»

Kerttu sanoi vakaalla äänellä: »Sitä en saata. Minä teitä kunnioitan, vaan rakastaa teitä en saata.»

»Jaa niin, en minä vastausta heti olisi tahtonut, miettikää nyt ensin, ehkä sentään vielä toisinkin ajattelette.»

»Kyllä minun päätökseni on varma, mutta älkää sentään meihin suuttuko, vaan olkaa ystävällinen kuten ennenkin.»

Äiti tuli samassa kammariin ja käski Kertun tuoda kahvi-asettimet sisälle. Kun Kerttu oli mennyt, puhui kauppias asiansa äidille. »Odottakaa, ehkä hän sentään asiaa mietittyänsä ajattelee toisin», vastasi äiti. Kerttu

toi kahvia ja kauppias joi sekä poltteli välillä paperossiansa, mutta ei hän sentään kauan viipynyt enään. Hänen mentyänsä sanoi äiti: »Kerttu, etkö tehnyt hullusti, kun et ottanut kauppiasta? Kentiesi elämäni on hyvinkin lyhyt, olisi ollut hauskaa, kun olisin nähnyt sinun hyvässä suojassa.»

»Jos jäänkin äidistä yksin, jota Jumala varjelkoon, en ole turvaton. Jumala minua kyllä suojaa ja minä osaan tehdä työtä, ei minulla siis ole mitään hätää. Sitäpaitsi en koskaan elatukseni vuoksi miestä ota, enkä luule, että äitikään sitä tahtoisi.»

»En, lapseni, mutta tämä kauppias on kunnioitettava mies, vaikka hän näin naisten seurassa on vähän ujo ja kömpelö. Luulin toki sinun saattavan häneen rakastua, mutta sinulla on ehkä toinen vielä rakkaassa muistossa, vaan sellaiset nuoruuden unelmat ovat pilventakaisia. Neljä vuotta on siitä kuin Elias läksi — mitenkä saattaisi nuorukainen muistaa lapsuuden ystävää niin kauan, kun ei ole häntä kertaakaan nähnyt sillä aikaa. — Eihän teidän välillänne mitään sopimusta ollut?»

»Ei, äitini, vaan hän tulee kuitenkin kerran.»

»Katso, ettei pettynyt toivo sydäntäsi muserra; parempi olisi unhottaa hänet. En minä kuitenkaan sen vuoksi kehoita sinua kauppiaalle menemään, sillä vastoin tahtoansa ei

kenenkään pidä avioliittoa rakentaa. Sinä olet joka joulu tuntemattomalta saanut kirjan joululahjaksi — onko antaja ehkä sentäänkin sinulle tuttu?»

»Niin luulen. Ja, äiti, kerran hän tulee itse, sen uskon lujasti. Antakaa minun olla onnellinen luottamuksessani.»

»Ole, lapseni, en puhu kauppiaasta enään koskaan.»

Joulun edelliset lyhyet päivät riensivät nopeasti ja Teinin leski tyttärinensä läksi Hämeeseen Olli Teinin kappalaisentilalle.

Kynttilät olivat sytytettyinä Ollin kodissa. Joulukuusi levitti herttaista valoansa yksinkertaisen maapappilan saliin. Iso-äiti istui teepöydän ääressä, Olli oli itse tuonut pikku Mannen hänen syliinsä ja Anni oli asettanut jakkaran iso-äidin jalkojen alle, jotta hän istuisi oikein mukavasti. Sitten juotiin teetä. Kun ensi kuppi oli juotu, rupesi joululahjoja tulemaan joka ovesta ja pikku Mannelle kaikkein enimmän. Kaikki muut, paitsi Kerttu, olivat iloisia, mutta hän oli tavallista vakavampi. Anni meni vähän kyökkitoimiinsa, vaan palasi samassa, tuoden muassaan postilaukun. »Olli, posti on tullut», sanoi hän, »aukaiseppas tämä laukku, kentiesi löydämme sieltäkin lahjoja».

Olli aukaisi laukun ja otti sieltä sanomalehdet sekä paketin, jonka päällekirjoitus oli: »Neiti Kerttu Teinille». »Katsokaa, tämä paketti on tullut Poriin ja sieltä se on tänne lähetetty.»

Kerttu lensi aivan punaiseksi, paketti oikein poltti hänen käsissään, mutta hän ei sitä kuitenkaan aukaissut. Olli otti sanomalehdet ja silmäili niitä vähäisen. »No nyt on Elias suorittanut erotutkintonsa. Kohta kai hän siis lähtee Turkuun», sanoi Olli.

Kerttu hiipi hiljaa pois huoneesta, saadaksensa rauhassa avata pakettinsa. Kirjan se sisälsi, ja kirjan nimilehden sisäpuolelle oli kirjoitettu: »Kohta tulen perimään puhjennutta ruusuani.»

Sillä välin kävi etehisen ovi ja Olli kiirehti katsomaan, kuka sinne tuli. Olikohan se ehkä joku, joka häntä tahtoi kesken joulu-iloa sairaan luo? Turkkiin puettu mies — »Elias! hyvänen aika, enhän sinua aikonut tuntea!»

»Suo anteeksi, että näin tulen teidän joulurauhaanne häiritsemään, mutta aikomukseni olikin lähteä äitisi luo Poriin. Niinpä kävinkin ja ennätin vähän sopivampaan aikaan; mutta siellä kuulin, että äitisi ja sisaresi ovat täällä. Koska minun jo uudenvuoden ajoissa täytyy olla Turussa, jonne en tahtonut lähteä näkemättä heitä, niin päätin tulla tänne.»

»Ja olet erittäin tervetullut kaikille», vastasi Olli. »Käy nyt osaa ottamaan meidän joulu-ilostamme».

He menivät saliin, jossa taas syntyi ilo. Elias katseli etsien ympäri huonetta ja kysyi vihdoin: »Missä on Kerttu?»

»Kerttuko? niin tosiaankin, hän on poissa», sanoi Anni. »Hän ehkä meni aukaisemaan postissa tullutta joululahjaansa tuonne kammariin. Menkää sinne vain häntä tervehtimään, hän varmaankin kovin hämmästyy.»

Kerttu istui miettiväisenä, kirja sylissä, kun Anni aukaisi oven, sanoen: »Kerttu, tässä tuon luoksesi vanhoja tuttavia.» Sen jälkeen riensi hän taas saliin, teetä kuppeihin kaatamaan.

»Elias!» huudahti Kerttu, vaan samassa hän onnellisesti hymyillen tarjosi kättä Eliaalle, joka sulki hänen syliinsä, sanoen:

»Nyt tulin perimään puhjennutta ruusuani!»

»Minä tiesin sinun kerran tulevan, en koskaan ole sitä epäillyt», vastasi Kerttu.

Vähän aikaa juttelivat he keskenänsä ja menivät sitten käsitysten saliin, jossa Elias uutena perheenjäsenenä sydämmellisesti otettiin vastaan.

Ollin pappilassa vallitsi nyt onni, rakkaus ja rauha, ja iso-äidin ilo oli oikein täydellinen, kun pikku Manne, jonka Olli oli vienyt

Elias sedälle onnea toivottamaan, vähän suutaan nirpistäen kurkotti käsiänsä mummollensa, sanoen: »Mum — mummo.»

»Vielä yksi joululahja lisää!» huudahti iso-äiti, »lapsi osaa sanoa mummo».

Myöhempään illalla sanoi Teinin leski: »Olli, kiittäkäämme Herraa kaikesta hyvästä, jota Hän meille on tänäkin päivänä suonut.»

Olli otti kirjan, josta hän luki rukouksen, ja sitten veisasivat he kaikin yhdessä jouluvirren. Sen jälkeen tämä onnellinen perhe sanoi yöhyväiset toisillensa.

Yöllä, kun kaikki jo nukkuivat ja kuu laski kalpean valonsa Ollin pappilan akkunoille ja tähdet taivaalla kirkkaina tuikkivat, valvoi leski vielä. Hän tunsi itsensä yksinäiseksi: nuo lapset, jotka hänelle olivat kaikki tässä maailmassa, joita hän niin suurella huolella oli kasvattanut, heidän sydämmessään oli nyt vieras häneltä anastanut ensimmäisen sijan ... Tuota ajatellessaan kuvautui hänen silmiensä eteen lapsi, joka kurkotti hänelle pienet kätösensä, huutaen: »Mummo!» Kaunis hymyily levisi hänen kasvoillensa ja yksinäisyyden tunne haihtui sydämmestä.
